

DISTINCTIO XII.

Circa istam distinctionem duodecimam, in qua Magister agit de modo procedendi Spiritus sancti a Patre, & Filio, quartum titulum. Primo quaerit.

QUESTIO PRIMA.

Utrum Pater, & Filius spirant Spiritum Sanctum, in quantum unum principium, vel in quantum aliquo modo distincti?

Quod in quantum distincti, August. 6. de Trin. c. 5. (a) Spiritus sanctus est communis ratio Patris, & Filii: ex hoc accipitur communiter, quod est nexus amorum: nexus autem non est aliquorum, nisi in quantum tum distincti, est autem nexus eorum in quantum procedit ab eis: ergo procedit ab eis, in quantum sunt distincti. (b) Item actio est supposita: igitur duorum suppositorum non est una actio. Spiritus sanctus autem producitur a ratione Patris, & Filii, ut agentiam; igitur in quantum distincti. Item si producit in quantum omnino unum aut in quantum unum in essentia: aut in quantum unum in persona; aut in quantum unum in vi spirativa, non in quantum unum in persona, quia tunc Spiritus sanctus produceret se, quia est unum in essentia cum Patre, & Filio, nec secundo modo in quantum unum in persona, quia sic non suum unum; nec tertio modo in quantum unum in vi spirativa, quia tunc sequitur, quod Pater esset duo principia respectu Filii, & Spiritus sancti, propter duas vires productivas in ipso respectu eorum. (c) Item amor, notitia gentia est tertia pars imaginis: igitur amor procedens est amor verbi: antecedens probatur 4. 6. per Aug. Responso est, quia res sunt actus voluntatis respectu objecti, sicut actus elicitus, complacentis, & inoperis: tertius nullo modo in Deo, quia nec in nobis, respectu primae intelligentiae. Primus namque est principiator, secundus universalior; est tamen uterque essentialis in Deo, sed amor procedens est principiator amor objecti, non verbi, nisi sit Patris: neutrius forte ex prima productione, sicut nec verbi, nisi essentiae. In nobis omnis amor est procedens, ibi non sed tantum amor primus objecti, diligibilis. Contra 4. de Trin. c. 14. Pater, & Filius sunt unum principium ad Spiritum sanctum, sicut Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt unum principium ad creaturam: creatura autem est a tribus in quantum unum, non in quantum distincti: ergo, &c.

In ista quaestione planum est, quod Pater, & Filius sunt unum prin-

a Arg. 1.

b I. Met. in preamb. & 2. Ethic. c. 7. Arg. 3.

c Addit. 8. Consilium de quo supra d. 3. q. 6.

cipium Spiritus sancti, hoc declaratum est in Concilio Lugdunensi, sub Greg. X. sicut patet extra de sum. Trin. & sic. Cathol. fidei, ac devota, & est hoc c. 6. lib. D. creptatum. Ratio autem hujus veritatis est ista, quia ut dictum est distincti. 2. Pater prius origine habet actum fecunditatis intellectus, quam voluntatis: in illo priori communicatur Filio fecunditas eadem, quae est in Patre, quia in illo signo originis, in quo Filius producitur per fecunditatem intellectus, communicatur sibi a Patre quicquid ei non repugnat, & ita fecunditas voluntatis: igitur in alio signo originis, quando producitur persona per actum fecunditatis fecundae, scilicet voluntatis, producitur a Patre, & Filio omnino, ut ab uno principio, propter unam fecunditatem principii productivi in eis. Sed est difficultas alia; cum enim voluntas ista sit una in duobus suppositis, quae supposita concorditer volunt ista voluntate; & concordia connotet aliquam distinctionem suppositorum concordium; Utrum Pater, & Filius per se magis spirant hac voluntate in quantum una, vel in quantum concorditer? Hic dicitur sic, (a) quod supposita productiva sunt distincta, & propter illam distinctionem, nullo modo concederetur spirare in quantum plures; habent enim unam vim spirativam; sed ulterius illa una vis spirativa non omnino sub ratione unitatis suae est proximum principium faciendum ad spirandum, sed sub ratione concordis voluntatis: ubi connotatur aliqua distinctio, & propter istam distinctionem connotatam ex parte principii quo, potest concedi, quod spirant in quantum sunt distincti. Ista opinio confirmatur per Ricard. 3. de Trin. quoniam intellectus perfectum fecunditatem habere potest ad productionem Verbi, ut existit in una sola persona; voluntas autem ad productionem Spiritus sancti perfectam fecunditatem habere non potest nisi in geminis personis, & hoc quia fecunditas intellectus consistit in plenitudine perfecta sapientiae, quae potest esse in unico, dicitur Ricard. de Trin. 3. cap. 10. Nihil d. finitur contrarium naturae, si plenitudo sapientiae dicitur posse consistere in singularitate persona; nam quantum videtur, etiam si una sola persona in deitate esset, nihilominus plenitudinem sapientiae habere posset: fecunditas autem voluntatis consistit in plenitudine veri amoris, qui non potest esse nisi in duobus ad minus, dicitur eodem Ricard. ibidem, cap. 3. Non potest amor esse unitarius, si non sit, & unum. Quare cum in amore essentiali fecunditas voluntatis non possit esse, nisi summe perfectus, & iucundus sit amor, oportet quod voluntas si sit fecunda, quod sit amor unitarius, ut sit fecundum eum ibidem, qui amorem impendat, & sit qui amorem recipiat, quia ut dicit cap. 7. Summe diligenti non sufficit, si summe dilectus summam dilectionem non recipiat; & secundum hoc (ut supra dictum est) ad hoc, quod communis voluntas Patris, & Filii, sit fecunda ad spirandum Spiritum sanctum, non sufficit, quod sit una voluntas communis amorum, & amor essentialis; in ipsa communis, quia ambo simul amant, & vol-

lunt; sed oportet, quod sit voluntas concors, & mutua duorum, qua unus summum in amore alteri impendat, & ille vice versa eandem recipiat; quo existente, tacenda est voluntas: ut ex ipsa necesse sit emanare amorem, qui est Spiritus sanctus, dicitur Ricard. ubi prius, cap. 1. *Quod in amore mutuo multamque ferventem sibi preciaarius quam ab eo, quem summum diligis & a quo summe diligeris, alium a quo diligis velis. Probatio, itaque consummata est caritatis: est mutua communio exhibitio sibi dilectionis: ista quod in illo sicut mutuo diliguntur utriusque dilectio, ut consummata sit probatio dilectionis consortium, & non debet sic esse, sed ita debent circa. In illis itaque, ut dicitur, sic mutuo dilectio utriusque perfectio ut consummata sit, exhibita dilectionis concordia equa ratione requiritur: & hoc per vim spirativam, que est concors voluntas in mutuo amore producendo Spiritum sanctum, non solum ut sunt unum in voluntate illa five amore, sed ut sunt plures inter se distincti, que distinctio concorsatur, per hoc quod voluntas dicitur esse concors, & amor mutus, qui non potest esse, nisi sit plurium, secundum quod plures sunt inseparabiles. Nam hæc propositio cum, & associationem importat, que non est nisi plurium distinctorum, & propter hoc bene dicitur, quod Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt tres æterni: cum tamen ista agatur, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sunt tres æterni, per hoc etiam, quod voluntas concors est amor mutus duorum, licet sit unus, & idem; tamen non est eadem ratio ejus, ut est a Patre in Filium impensus, & converso, ut est a Filio ad Patrem repensus; quoniam secundum Ricard. l. 3. c. 19. *Quando duo mutuo se diligunt, & summi desiderii affectus invicem impendunt, & istius in illum, & illius in istum, affectus discuntur. & quasi in diversa tendit: & per hoc, quod quasi in diversa tendit, quodammodo ratione diversus est: sed ista diversitas est in amore, vel voluntate essentiali, qua non obstante secunditas est penitus una, & eadem in voluntate illa concordia, & amore mutuo, in qua secunditate Pater, & Filius sunt penitus unum, & uniformiter spirant Spiritum sanctum, qui a duobus concorsiter diligitur, & duorum affectus tertii amoris incendio in unum consistit, ut dicit ibidem Ricard. & secundum hoc in spiratione Spiritus sancti, dupliciter est consideranda Patris, & Filii distinctio: uno modo, ut accipiuntur sicut efficientes actum; alio modo, ut intelliguntur esse concordes in amore mutuo, & in voluntate circa rationem eliciendi actum; & ex distinctione eorum primo modo considerata, nullo modo dicens sunt spirare, ut plures, licet enim sint plures, qui spirant, non tamen proprie pluralitatem, que principaliter est in illis, spirant, sed solum ex distinctione eorum concorsata: & sic Pater, & Filius non spirant Spiritum sanctum, in quantum sunt plures in eliciendo actionem, licet concurrant in unica rationem, secundum quam elicitur actio: sed ut sunt plures in unica voluntate, que est ratio eliciendi actum concordando, & amore suum in illa mutuo.**

Contra istam opinionem arguitur sic. Si Pater, & Filius producant Spi-

Spiritum sanctum voluntate, in quantum concors dicitur amans se recipitur est alius Spiritus sanctus prius productus. Consequens est inconveniens. Probatio consequentia. Primo, quia in quocumque signo natura, vel originis est principium productivum perfectum in se, & in supposito convenienter actioni, in illo signo potest esse tali supposito ratio producendi: sed voluntas inchoata, et voluntas infinita, intellecta ante omne velle, habens infinitum obiectum sibi præsens, est sufficiens principium productivum spirati amoris infiniti, & Pater, & Filius sunt personæ convenientes actioni, vel productioni: ergo voluntas, ut in Patre, & Filio, non intellecta, ut qua formaliter volunt, sed ut voluntas infinita habens essentiam divinam præsentem sibi per actum intelligentiam, est Patri, & Filio principium productivum Spiritus sancti: & ita si Spiritus sanctus producatur per voluntatem, in quantum volens, sive in quantum ea Pater, & Filius diligunt se acta, sequeretur, quod ante Spiritum sanctum productum voluntate volente, erit Spiritus sanctus productus voluntate, ut est actus primus, quod est inconveniens. Ista ratio de voluntate, quod sit principium spirandi, ut voluntas est, non autem ut est actus volens, confirmatur dupliciter: primo per formalem rationem voluntatis in principiendo, que est libertas, que non ita convenit ipsi velle: secundo per simile de intellectu. De primo arguitur sic. Voluntas, ut in nobis est actus primus, libera est ad habendum actum volendi: non autem ipse actus volendi liber est, sive principium libertatem producendi aliquid, quia actus volendi est quædam qualitas naturalis, & si est principium aliterius, videtur esse principium naturalis ejus, non libertatem. Sicut si ex tali actu generaretur habitus appetitivus, naturaliter generaretur, ita quod non est in potestate actus generatio talis habitus, ut videtur: ergo magis videtur, quod salvatur Spiritum sanctum produci libere, si producatur voluntate, ut est actus primus, quam si producatur voluntate, ut est actus volens, ut scilicet intelligitur sub actu secundo. Ex secundo arguitur sic. (a) Filius non producit intellectum paterno, ut actus intelligens est; ita quod actualis intellectio sit formalis ratio, qua Pater generat Filium, sicut ostensum est supra distinct. 2. ergo a simili voluntas, ut actus volens, non erit principium producendi Spiritum sanctum, sed voluntas ut actus primus. Secundo probatur consequentiam principalem, sic accipiendo eandem maiorem sicut prius, scilicet, in quocumque signo natura, vel originis, &c. addendo hæc maiorem, quod divina voluntas habens obiectum primum sibi præsens, est ratio producendi amorem ad quantum illi perfectus, quam habens obiectum secundarium sibi præsens, vel saltem non minus perfectus, ergo cum essentia divina sit primum obiectum voluntatis divine, non Pater, ut Pater, nec Filius, ut Filius: quia tunc Pater esset formaliter beatus in pluribus objectis distinctis. Voluntas habens essentiam divinam præsentem sibi, sive ut amabilem, sive ut amatam (non cura in ista probatione secunda) magis est principium

produendi amorem adequatum illi, quam ut habet Patrem, ut Patrem, vel Filium, ut Filius pro objecto, vel scilicet non minus: & ita cum voluntas prius habeat essentiam pro objecto, quam Patrem, ut Pater est, prius spirabitur Spiritus sanctus voluntate, ut est essentia divinae: quam primum objecti, quam voluntate, ut est Patris, vel Filii tanquam objecti fundi. Confirmatur ista ratio, quia essentia divina est formaliter infinita: paternitas ut patris non est formaliter infinita: ergo Spiritus sanctus, qui est amor innatus, & hoc non tantum ratione voluntatis innatae, sed etiam ratione objecti infiniti, ut dicitur *et dist. 10.* magis spirabitur voluntate, ut est essentia divinae, quae est objectum infinitum: quam ut est Patris, ut Patris, vel Filii, ut Filii, ut objecti. Si dicatur essentiam non esse primum obiectum voluntatis divinae, sed rationem formalem in primo objecto, quod est persona, hoc falsum est: tum quia unum est primum obiectum voluntatis: tum quia ratio formalis objecti amari prius amatur: & concedit propositum, quia tunc erit ratio formalis spirandi eo modo, quo primum obiectum concurret ad spirare. Ex illis duabus probationibus concluditur, quod Pater non spirat Spiritum sanctum, in quantum diligit Filium primo, nec Filius in quantum diligit Patrem, sed Pater, & Filius in quantum habent essentiam divinam presentem, ut obiectum primum voluntatis suae: & hoc per secundam probationem consequentia principalis: scilicet spirant in quantum habent essentiam presentem, & non in quantum amant actu, sed in quantum amabilem presentem actu intelligit eorum per primam probationem consequentiam. Et si obijciatur contra primam probationem consequentiam: nonne prius Pater, & Filius sunt amantes essentiam in se, quam spirant Spiritum sanctum? Responderi potest, sicut prius dictum est *dist. 6.* de productione Filii, quomodo Pater aliquo modo prius origine intelligit, quam Filius sit generatus: & tamen non sic, quod intellectio actualis Patris sit ratio generandi Filium, sed memoria in Patre: ita potest dici de dilectione, qua Pater, & Filius diligunt se conformiter, & formaliter, & de actu spirandi. Secundo sic, principium a quo perfectum in uno supposito sicut in duobus, aequo est principium agendi in uno, sicut in duobus: quia ad actionem non videtur requiri, nisi principium perfectum quo, & quod, scilicet suppositum agens perfectum: sed voluntas aequo perfecta est in uno supposito, sicut in duobus, & unum suppositum aequo perfectum est perfectioe requisita ad suppositum agens, sicut duo: ergo voluntas aequo potest esse principium producendi in uno, sicut in duobus, ita quod illa mutatas non sit aliqua ratio producendi ex parte principii productivi: prima pars minoris probatur, quia principium quo, non accipit perfectionem sui competentem a supposito, sed dat suppositum, quia eo suppositum est perfectum, ut possit agere: ergo non est tale principium perfectum in pluribus, quam in uno, quando est idem principium perfectum in pluribus, & in uno. Et si dicas, quod illud principium non est in uno, ut principium productivum, sed tantum sic est in duobus, & tamen determinatur in Patre genito Filio. Hoc videtur ab-

absurdum, quia omnem realitatem tam absolutam, quam relationem, quam Pater habere potest, a se habet in primo signo originis: nullam ergo habet a Filio genito, quam non intelligatur habere prius origine, quam Filius generetur: quare & illam fecunditatem, sive illa fecunditas ponatur relatio, sive aliquid absolutum. Item si in Patre est perfecta voluntas prius origine, quam in Filio, non tamen est principium spirandi perfectum per te: quare quid intelligitur addi, ut sit principium spirandi perfectum? Non aliud suppositum, quia illud nihil addit principio quo, sed tantum illud habet, quod possit agere: Si dilectio mutua per te huius in illum, & e converso: ergo relatio duplex rationis erit ultima actualitas spirandi: hoc est impossibile propter duo. Primo, quia nulla relatio rationis praerogatur productioni divinae, ut probatur *dist. 13.* contra opinionem ponentem intellectum, & voluntatem in Deo distingui tantum ratione. Secundo, quia tunc esset duo principia formalia proxima spirandi: & ita duo supposita non spirarent practice in quantum unum, quod est contra Augustinum *q. de Trinitate c. 14.* sicut allegatum est in opponendo. Item si haberent duas voluntates, possent concordare esse in tali mutuitate: ergo in quantum concordas spirare, non est ut unum principium spirare, quia nec ut unum suppositum, nec ut unum quo in quantum concordare. Item, aut Pater voluntate, & volitione, ut in ipso, cum ista relatione ad Filium dilectum, est totale principium spirandi: aut non: si sic, sequitur quod Filius non spirat, quia non habet idem quo, in quantum habet relationem e converso: non enim spirat in quantum diligens, quo diligere, circumscripto, nihil minus spiraretur Spiritus sanctus; sed circumscripta relatione e converso, nihilominus spiraretur a Patre Spiritus sanctus, ut totali principio per suum velle, ut tendit in Filium. Si detur in prima divisione, quod non sequitur, quod utique in quantum amans alivum, est diminutum principium, & ambo simul unum principium quasi per aggregationem, ut duo trahentes navim: non autem unum principium per identitatem principii perfecti. Hoc confirmatur per Augustinum *4. de Trinitate cap. 10.* Pater est principium totius deitatis: & per ipsum in auctoritate preallegata *5. de Trinitate cap. 14.* patet, quod sunt unum principium Spiritus sancti omnino unum, & uniformiter, sicut tres persone sunt unum principium creaturae: non autem omnino uniformiter spirarent, si Filius statim in suo secundo signo originis haberet fecunditatem spirandi: & Pater non haberet in primo signo suo omnino omnem fecunditatem, sed haberet solum in secundo signo, Filio genito.

Et si insisteretur de potentia creandi, quod illa non sit in Patre ante productionem Filii, & Spiritus sancti, patebit responsio partim hic exponendo intentionem Ricard. (a) & amplius in quaestione de ordine productionum intrinsecarum ad extrinsecas. Præterea contra illas rationes, quas inquit Ricard. pro se, scilicet, quod amor mutuas sit

H h 2

jcl-

juendissimus; ex hoc sequitur, quod Pater esset formaliter tali amore beatus, quia amor, quod est beatus, est jucundissimus: & tunc Pater non esse formaliter beatus in se, sed in Filio objective, quod est hæreticum. Item secundo contra illam rationem arguo sic. In nobis amor mutus est jucundior, quia per talem mutuatem habetur in dilecto amplior ratio diligibilitatis. Quicumque enim dilectus potens diligere, si redigat, amabilior est, quia non tantum bonitas quæcumque sit in eo, est ratio diligibilitatis, sed redamatio est aliquid ratio diligibilitatis; & propter hoc ipse habens illam bonitatem, quæ est prima ratio diligibilitatis, & similiter redamationem, est amabilior: igitur oppositum erit in divinis, ubi illa ratio majoris amabilitatis nullo modo poterit inveniri, nec poni: nec enim Filius est amabilior Patri, quia redamans Patrem, quam propter essentiam divinam, propter quam primo amatur: nec illa redamatio est alia ratio amabilitatis in Filio. Præterea. Amor mutus in nobis non est jucundior, nisi sciatur sicut non amatur bonitas nisi cognita, sic nec amatur redamans in quantum redamans, nisi cognoscatur ejus redamatio: sed si hoc modo deberet poni in divinis amor mutus jucundior, & propter hoc tali amore spirare Spiritum sanctum, tunc Pater, & Filius non tantum in quantum redamantes, sed in quantum amantes se, & scientes se redamari, spirarent Spiritum sanctum: ita quod cognitio redamationis videtur tunc esse formalis, & immediatus principium spirandi Spiritum sanctum, quam amor, & ita formalis, & immediatus erit Spiritus sanctus productus per intellectum, quam per voluntatem. Præterea. Contra opinantem: quia tenet, quod Spiritus sanctus possit distinguari a Filio, si non procederet ab eo propter ejus distinctum modum procedendi a Patre; si autem fecunditas voluntatis ad spirandum Spiritum sanctum non esset ut formaliter voluntas est in duobus, non posset Spiritus sanctus competere suis modis procedendi alius, a modo procedendi Filii, nisi esset Filius: ergo videtur sibi ipsi contradicere.

Quantum ad istum articulum concedo, quod Pater, & Filius spirant Spiritum sanctum voluntate, in quantum omnino una, quia ad rationem principii præcise, ut principium, non requiritur nisi perfectio eius in se: & quod habeatur in persona, antequam intelligatur habere terminum adequatum: voluntas autem omnino una est in Patre, & Filio, & ante ordine originis intelligitur in eis, quam intelligatur habere terminum adequatum, qui ambo sunt spirativi: & ideo voluntas, ut in eis, est idem principium productivum respectu Spiritus sancti. Sed propter verba Ricard. intelligenda a linguo, quod multipliciter potest intelligi voluntas concors, aut concordans in aliquo actu secundo elicto, puta amando idem, & tunc vel essentiam, vel amando se, & redamando, puta quod Pater diligit æque Filium, & converso: vel potest intelligi concors, quasi habitualiter, in quantum actus primus natus est habere quasi actum secundum. Duobus primis modis non videtur, quod Pater, & Filius spirant Spiritum sanctum voluntate concordari, ut probatum est in prima ratione

per

per duas probationes. Nec enim dilectione essentia, ut probatum est in prima probatione: nec sui invidem, ut actum est in secunda probatione, formaliter spirant: ergo oportet, quod intelligatur tertio modo voluntate concordari, id est, voluntate in quantum est actus primus, in quo nati sunt concordare in actu secundo concorditer producendo amorem. Tali inquam voluntate spirant, & magis ut una, quam ut concordari, quia ut intelligitur actus primus: intelligitur una voluntas in eis, & non habere concordiam nisi illo modo loquendo, quia illæ personæ intelliguntur posse concordari in actu quæ secundo concorditer spirando, Salvando tamen aliquantulum verba Ricard. dico, quod quando in aliquo eodem sunt duo principia ordinate activa, illud non est in potentia proxima ad agendum principio secundo, nisi præintelligatur in actu primi principii: igitur Pater non est omnino fecundus potentia propinqua ad spirandum, quod est actus voluntatis, ut principii quo, nisi intelligatur in actu principii prioris, quod est intellectus, & per consequens voluntas non est principium proximum, nisi ut est in duobus. Hoc sequitur, quia per illam productionem priorum, sine qua non est illa potentia propinqua: voluntas est in duobus, quia per actum primæ fecunditatis communicatur personæ productivæ secundæ fecunditas, scilicet fecunditas voluntatis respectu spirationis Spiritus sancti: non tamen est alia, aut minor fecunditas in duobus, quam in uno, sed eadem; & in producendo, & in producto. Exemplum istius est aliquantulum in nobis. Anima enim non est fecunda potentia propinqua ad habendum actum volendi, nisi sic in actuali intellectione: licet actuali intellectione non formaliter producat actum amandi, sed voluntate, ut est actus primus, qui præexistit in anima ante intellectionem. licet non in potentia propinqua omnino ad agendum; si tunc anima producat intellectionem communicaret sibi fecunditatem voluntatis, non esset voluntas in potentia propinqua ad producendum amorem, nisi prius esset productum Verbum: & ita communicata sibi voluntate fecunda, & ita nunquam esset voluntas proximæ fecunditatis, nisi in duobus, non tamen ita, quod illa fecunditas requiritur de ratione sua esse in duobus, quasi ipsa non posset esse in uno; imò ipsa eadem jam existit in ipsa mente, sed propter ordinem fecunditatum in producendo, necessitate oportet fecundam fecunditatem, quando est in potentia proxima, esse in duobus. Potest igitur concedi, quod Pater, & Filius voluntate una, quæ est in eis, spirant, quæ est perfecte fecunda in duobus suppositis existens, quia prius intelligitur communicari genito, & ita esse in duobus, quam quod Spiritus sanctus ea producatur. Sed quomodo dilectione mutua spirant Spiritus sanctus? Respondo, dilectione, id est voluntate, quæ Pater, & Filius, ut adu primo nati sunt se mutuo diligere: hæc inquam voluntate ut existente in eis, ut est pura talis esse, quæ diligunt se mutuo spirant Spiritus sanctus, non autem aliquo actu secundo quasi dicitur actus actualis impensis, & responsive. Si istud non sufficit ad intentionem Ricard. exponatur enim qui poterit, quia non videtur, quod ejus determinatio bene possit stare, cum di-

H h 3

Sic

Sis Augustini, qui attribuit Patri, & Filio periecliam rationem unius principii respectu Spiritus sancti, sicut Trinitati respectu creaturae, si contradicat praedictis. Qualiter autem Augustinus dicat, quod Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto, quasi sit mutua dilectio Patris, & Filii, sicut videtur locuti de Trinitate lib. 6. c. 5. exponitur *diss. 32.* ubi Magister tractat de illa questione, *utrum Pater, & Filius diligant se Spiritu sancto?*

Juxta questionem istam est una difficultas, quasi grammaticalis; utrum Pater, & Filius possint dici unus spirator, vel duo spiratores. Ubi multipliciter dicitur: sed quia vis est de significato nominis non multum immoror. Videtur enim, quod nullum tale nomen verbale significet principium agendi, nisi ut illud actum est denominare suppositum actuum; sicut enim lectio significat quidditative actum per modum habitus, & quietis: ita lector signat principium hujus actus per modum habitus, & quietis, ut est denominatur una suppositi activi. Spicatore igitur significat vim spirandi, ut concernit suppositum; & quia una est vis in Patre, & Filio, & terminus numeralis appositus alicui determinabili, ponit suum significatum circa illud: ideo non videtur concedendum de vi sermone, quod sint duo spiratores, quia tunc vis spirativa videtur numerari in eis. Et si obijciatur, *sunt duo spirantes: ergo duo spiratores.* Consequenter probatur; quia sicut singulariter infertur singulare, sic plurale infertur plurale. Respond. & dico, quod consequentia non valet, quia participium significat actum ut in *hiesi*: significat enim tempus, sicut verbum, & ita sicut conceditur, *Pater, & Filius creant*: ita conceditur, quod sint duo creatores; non autem conceditur, quod sint duo creatores, sed unus creator; quia nomen verbale non signat actum per modum actus, & in *hiesi*, sed per modum habitus, & quietis. (a) Sed quia est ratio, quare terminus numeralis conceditur posse apponi terminis adjectivis, & non substantivis? Ponitur ista ratio, quia adjectiva adiacent suppositis, & significant foris in adiacentia ad supposita; & ideo possunt numerari ad enumerationem suppositorum; sed substantiva non significant foris in adiacentia ad supposita, sed significant aliquo modo absolute a suppositis: & ideo non possunt sic numerari, quia sic significaretur ibi numeratio formae; & ideo non conceditur, duo Dei, sicut conceditur duo habentes ditatem. Sed ista ratio non videtur sufficere, quia terminus numeralis ponit significatum suum circa significatum determinabilem, significatum autem substantivi, & adjectivi idem est: non differunt autem nisi in modo significandi; ideo videtur, quod terminus numeralis primo ponat significatum suum circa idem: & ideo si significaretur numeratio formae determinabilis ex una parte, etiam ex alia: nec propter illam adiacentiam ad suppositum, quae convenit uni, & non alii: non ratione significati, sed ratione modi significandi, poterit esse veritas in una, & falsitas in alia.

a D. Tho. 3. parti. quest. 36. aut, solvendo ultimum argumentum.

alia. Assigno aliam rationem talem: omne dependens dependit ad aliqui omnino, & simpliciter independens: nunquam enim dependentia alicuius sufficienter terminatur; nisi ad aliquid omnino independentem: & ideo quando duo res dependant, neutrum est eorum terminatum alterum, sed utrumque dependit ad tertium independentem: adjectivum est dependens ad substantivum. Quando igitur adjectivum additur substantivo, saltem invenit independentem, ad quod terminatur eius dependentia: quando autem duo adjectiva adduntur sibi mutuo, neutrum ad alterum dependit, quia neutrum terminatur ad alterum, sicut neutrum terminat dependentiam a tertio: sed dependit ad alia quod tertium, quod terminat sufficienter dependentiam eorum auctorum: igitur quando terminus numeralis additur substantivo, sicut si dicatur, *duo spiratores*: istam terminus numeralis adjectivus habet substantivum terminans. Et quia adjectivum determinat illud, quod ejus dependentiam terminat: ideo denotatur significatum sui substantivi numerari: quando autem additur adjectivo, ut cum dicitur *duo spirantes*, utrumque est dependens: & ideo neutrum determinat dependentiam a tertio: sed ambo dependunt ad tertium, quod terminat eorum dependentiam, & determinatur per ipsa. Et hoc in proposito est *aliqui*; vel *persona*, quali dicat tres aliqui, vel tres persona creantes: quia licet ultate adjectivum masculinum non sit substantivum; sed tantum neutrum sit substantivum; tamen in divinis quando adjectivum masculinum ponitur per se, tunc intelligitur ibi esse substantivum, ut *quis*, vel *persona*, ut cum dicitur, *Pater, & Filius non sunt unus*, sicut dicunt auctoritates, licet sint unus Deus, quia *unus* absolute positus, significat adjectivum, & intelligitur habere suum substantivum, scilicet *quis*. Unde significatur, quod Pater, & Filius *sunt unus quis*, vel *unus aliqui*, vel *una persona*, & quod falsum.

Tunc ad istam consequentiam *sunt duo spirantes*, ergo *duo spiratores*: nego eam, & cum probas, quia sicut singulariter infertur singulare, ita plurale, dico quod non oportet, quod si ad aliquid antecedens sequatur aliquod consequens, quod ad distinctionem antecedentis sequatur distinctio consequentis, nisi quando consequens illud distinguitur in antecedentibus, sicut genus distinguitur in speciebus. In proposito autem supposita spirantes distinguuntur, & ad suppositum spirans sequitur spirator: sed illud consequens non distinguitur, nec numeratur numerato antecedente, & ideo arguendo, *spirans ergo spirator: duo spirantes, ergo duo spiratores*: est fallacia consequentis, arguendo a distinctione antecedentis ad distinctionem consequentis; & si aliquando invenitur a Doctoribus, quod Pater, & Filius sunt duo spiratores, debent exponi eorum auctoritates, & sane intelligi: multe enim auctoritates sanctorum, quae non sunt vere de virtute sermone, exponenda sunt secundum Mag. *dif. 11.* Ad Arguentea respondetur. Ad primum cum arguitur de nexu; dico, quod Pater & Filius neantur in Spiritu sancto: sicut in communi producto, & quae sic neantur in communi producto, licet sit distinctum.

Rinãz, aliquin non conneãterentur; tamen non habent commune productum in quantum distincta, sed inquantum unum: unde productum unum est ab eis, inquantum sunt unum producens, & ita auctoritas illa est in oppositum. Ad secundum dico, quod actio est singularis per se existens: non oportet autem esse alicujus singularis incommunicabilis per se existens, sicut dictum est dist. 4. sicut hæc est vera, *Deus creat, vel Deus est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus*: ita ponitur hic, quod est aliquis spirator singularis, cui primo convenit, id est adquate spirare, qui præintelligitur aliquo modo in Patre & Filio, quibus convenit actus spirandi; quia uterque est hic spirator: & tunc diceretur, quod illius per se existens, quod est quasi commune quoddam in re ad Patrem & Filium, est una actio, licet illud non sit unum suppositum, id est incommunicabile: sicut nec Trinitas est unum suppositum, una tamen creatione creat. Illud non videtur hic probabile, sicut ibi, *Deus creat*: quia non videtur hic aliquis per se existens communis Patri, & Filio, & non Spiritui Sancto: quia tunc illud singularis per se existens, licet non incommunicabiliter, realiter tamen referretur ad Spiritum sanctum, & esset aliquid realiter relatum ad intra prius aliquo modo, quam intelligeretur esse persona; ita quod non omnis relatio realis ad intra esset persone, quod non videtur probabile. Aliter dici potest, quod actio non denominatur ultima denominatione, nisi suppositum, vel habens modum suppositi: deo modum suppositi pro anima separata, & pro accidentibus separatis per miraculum, quæ denominantur ab actione ultima denominatione, quia per se existit, licet non incommunicabiliter, quia nata sunt communicare se suppositis: dum tamen nihil communicant illis, nihil denominatur ab actione eorum nisi ipsa; ultima denominatione: sed omnis forma existens in alio, ut forma, sicut dicit esse illi: ita dicit illi aliquo modo denominari a sua actione, & licet forma in supposito denominetur ab actione sua, non tamen ultima denominatione, sed ulterius denominatur suppositum ab eadem actione: si tamen aliqua forma per se existens nata esset habere aliquam actionem propriam, si ipsa daret idem esse pluribus: ex quo supposita non denominantur actione formæ, nisi quia habent esse per formam, denominantur ab eadem actione, sicut habent idem esse illius formæ activæ. Exemplum, si una albedo esset in duabus superhæcibus, una immutatione immutarent: igitur cum voluntas secunda sit unum principium spirandi, quidquid denominatur ab ista actione per hoc, quod habet esse ab ista forma, denominatur eadem actione. Quando igitur dicitur actio est suppositi: ergo plerumque suppositorum plures actiones: nego consequentiam, nisi quando pluriatur in eis illud, quod est ratio agendi, per quod ista dicuntur denominative agere. Et si obijerit, ab una anima hemiuse sunt multe operationes distinctæ, ut *intelligere, & velle*; & etiam multe operationes sensitivarum partium, ut *videre, audire*; & talia multa: & si partem illam essent supposita, essent eorum agentium plures actiones. Dico, quod non semper, si unica res est, est ejus uni-

unica ratio agendi: immo unica res potest includere in se plures rationes agendi, sicut dicitur de anima respectu suarum potentiarum, si de hoc fiat questio: (a) dictum autem est in prima responsione iam habita de una ratione simpliciter agendi, qualiter una ratio est in Patre, & Filio ad producendum Spiritum sanctum. Ad tertium dico, quod Pater & Filius spirant Spiritum sanctum, inquantum sunt omnino unum, & non inquantum sunt unum in essentia, nec inquantum unum in persona: sed inquantum sunt unum in vi spirativa.

Et cum inseritur, ergo Pater esset duo principia productiva propter duplicem fecunditatem in eo; nego consequentiam, quia ad hoc, quod dicatur plura productiva, requiritur numeratio suppositorum: non enim dicitur aliquis plures (scilicet, nec habere plures scientias; sed oporteret esse plura supposita ad hoc, quod sequeretur.

Quia Adjectivum est in adiacentia essentiali ad suppositum, quod terminat eius dependentiam: & idem non potest pluraliter nisi substantivum, (b) quod sibi eius dependentiam pluraliter: hic autem in proposito suppositum, quod sibi dependentiam adjectivam non potest pluraliter: & idem adjectivum sibi adiacentia non possunt pluraliter, nisi propositio sit falsa. Et de hoc alias in tertio libro; (c) ubi quaeritur utrum si plures natura assumerebantur a Verbo, esset unus, vel plures homines.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrum Pater, & Filius spirant uniformiter Spiritum Sanctum?

Quod non, Augustinus 15. de Trinit. cap. 17. *Spiritus sanctus principaliter procedit a Patre, non igitur principaliter a Filio: ergo non uniformiter omnino.* Item Hieronymus Epist. 83. *Spiritus sanctus proprie a Patre per Filium: ergo non procedit proprie a Filio.* Item Hilarius de Trinit. 22. *Spiritus sanctum, qui a te per Vnigenitum est, promoveat: igitur est a Patre per Filium, ergo non uniformiter ab utroque.*

Item Richardus 6. de Trinitate, *Spiritus sanctus procedit a Patre mediate, & immediate, a Filio autem immediate tantum: ergo, &c.* Item, omnis causa prima plus agit, quam consequens: ex prima propositione de Causis, & patet ex dicto Philosophi 1. Posteriorum, & 2. Metaphysicæ, *Necessariorum principia esse verissima semper oportet, quia sunt alii causa veritatis: ergo omne prius producens plus producit quam secundum producens: sed Pater videtur prius producere, (cum det Filio producere:) ergo, &c.* Contra. Uno principio, inquantum omnino unum in eis, spirant

Spi-

a Vide in 2. dist. 16. b Ad idem.
c Dist. 1. q. 3.

Spiritu sanctum ex quatuor procedente; ergo omnino uniformiter.

Respondeo, Actus potest considerari tripliciter; vel in se, vel inquantum est terminus, vel inquantum comparatur ad supposita agentia. Primis duobus modis est omnino uniformitas, vel potius unitas, quia verissime una actio, & unus terminus productus. Tertio modo loquendo sicut ipsa vis spirativa communicatur Filio a Patre: ita etiam quod Filius spirat, hoc habet a Patre, & ita Pater spirat a se, Filius autem non a se. Contra, igitur Pater prius spirat Spiritum sanctum, quam Filius spirat Spiritum sanctum, quia in illo primo signo originis, in quo Pater habet a se esse, habet spirare a se; & tunc Filius non spiraret, quia si Spiritus sanctus praeintelligitur habere prius esse a Patre quam a Filio: tunc Filius produceret Spiritum sanctum jam praesistentem. Confirmatur, quia quodcumque principium productivum in supposito priori, intelligitur habere terminum adequatum, non potest esse principium producendum in posteriori supposito, sic est in proposito: ergo, &c. Respondeo, de istis ordinibus sive originis, sive naturae, & de multis ordinibus prioritatis & posterioritatis, alias dicitur, sed quantum ad propositum, dicendum quod non est confamilis ordo inter Patrem generantem, & spirantem, sicut est inter Patrem spirantem, & Filium spirantem. Unde non est intelligendum, quod Pater spirat antequam Filius spirat, sicut prius origine Pater generat quam spirat, propter ordinem principiorum in producendo; quia tunc Filius non spiraret, ut argumentum deducit, quemadmodum Spiritus sanctus non potest generare Filium jam praeintellectum generari. Sed est iste ordo, quod in Patre est primo utraque fecunditas a se. Secundo, est in Patre actus primae fecunditatis, & tunc in Filio est secunda fecunditas. Tertio, est actus secundae fecunditatis simul a Patre, & Filio, habentibus tunc simul illam fecunditatem, adhuc tamen cum aliquo obiecto, quia ille actus est Patris a se, Filii autem non a se, sed a Patre: si cur nec in secundo signo, est illa fecunditas Filii a se, sed Patris est a se, Non est ergo ordo originis inter spirationem Patris, & Filii, quasi spirat Pater in aliquo signo originis, in quo non spirat Filius: sed in eodem signo originis simul spirant. Est tamen ibi ordo spirantium in spirando, quia Pater in illo tertio signo originis, spirat a se, Filius autem non a se. Ad confirmationem dico, quod major non est verus, si illud principium non habeat prius terminum adequatum, antequam aliud suppositum producat, cui communicatur illud principium secundum totam ejus fecunditatem: & sic est in proposito de vi spirativa, quam Pater communicat Filio, antequam habeat terminum adequatum, scilicet Spiritum sanctum. Per idem patet ad omnes auctoritates adductas, quia propter hoc dicit Augustinus Patrem principaliter spirare. (a) Exponit enim se, ideo princi-

pa.

paliter dixi, quia quod Filius spirat, hoc habet a Patre. Dicit tamen quidam Doctor, quod Pater spirat principaliter, & principaliter: Filius autem tantum principaliter spirat, quia respectu Spiritus sancti habet Filius auctoritatem, licet Pater habeat auctoritatem respectu Filii, & respectu Spiritus sancti inquantum spirat. Alius autem Doctor contradicit sibi, quod non est ibi aliqua comparatio proprie dicta in aliqua forma una, sed tantum est ibi comparatio in voce. Sicut Michael dicitur sanctior demone: ubi est tantum comparatio secundum vocem, & non secundum aliquam formam communem in utroque extremo, sed illa forma est tantum in uno extremo, & non in altero, ita principaliter est in Patre, ut idem sit Patrem principaliter spirare, & principaliter spirare. Ad aliud de Hieronymo dico, quod proprietarius tantum dicitur ille, qui in habendo rem, nullo modo dependet ab alio: ususque autem, qui in utendo re, dependet ab alio, non est proprie proprietarius. Pater igitur, qui vim spirativam habet a se, recte dicitur proprie spirare; Filius non sic proprie, scilicet a se spirat, licet proprie, id est, non improprie, vel imperfecte spirat. Per idem patet ad Hilatum, quando dicit quod Spiritus sanctus est a Patre, per Filium; distinguit tamen, quod aliquid determinatum per hanc praepositionem, per cum suo casuali comparatur ad verbum transitivum, vel intransitivum. Si ad transitivum, tunc notatur in casuali hujus praepositionis subauctoritas, ut Pater creat per Filium. Si ad absolutum, vel intransitivum, tunc notatur in casuali hujus praepositionis auctoritas: & hoc, vel efficientiae, sicut homo vivit per Deum, vel causae formalis, ut homo sapit per sapientiam. Et per idem patet ad Richardum, Pater enim eadem fecunditate immediate spirat Spiritum sanctum: sed inquantum dat Filio illam virtutem spirandis qua Filius spirat, potest dici mediate spirare. Nec est hic dissimilitas aliqua perfectionis, & imperfectionis, sive aliquid, quod ponat diversitatem in actu; sed tantum alius modus habendi eandem virtutem: quia Pater a se, Filius non a se, sed a Patre.

Ad ultimum dico, quod illa propositio est vera de causis, & causato, propter hoc, quod in causis ordinatis, est alia virtus causalitatis, & principalior in priore, non autem in principio, quod non est causa: quia ibi non est alia virtus principiantis: ita est in proposito: & ideo non plus principiat primum principians, quam secundum: & ideo non plus causa superior plus causaret, quam causa secunda, si eadem virtus causalitatis causaret eam causa secunda.

a Alexander de Alexan. in presenti d. q. 2. & S. Bon. q. 2. pp. 10. Varr. in presenti disp.

DISTINCTIO XIII.

Circa istam decimam tertiam distinctionem, in qua Magister agit de processione Spiritus sancti, prout distinguitur contra generationem Filii, quero.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum Spiritus sanctus sit genitus, sive utramque productionem Spiritus sancti sit generatio vel distinguitur ab ea?

Quod sit generatio proba, quia generatio in creaturis per hoc distinguitur ab aliis mutationibus, quod est ad substantiam, vel per hoc, quod ea producitur aliquid in esse subsistente; sed ita tunc autem producitur Spiritus sanctus in esse divino, sicut generatio producitur Filius: ergo productio Spiritus sancti est generatio. Confirmatur ratio, quia mutationes, & motus distinguuntur per terminos formales eorum secundum Philosophum 5. *Physicorum*. (a) sed formalis terminus productionis Spiritus sancti, est idem cum formalis terminus generationis, quia essentia communicatur utrobique: ergo productio est generatio. Præterea, quæcumque univoca, & eidem sunt eadem, inter se sunt eadem: igitur quæ eidem sunt univoca, inter se sunt univoca: generatio, & productio sunt univoca productiones, comparando ad idem tertium, ut ad Patrem, quia, sicut dictum est supra *dist. 7.* utraq; productio est univoca in se; igitur istæ duæ erunt univocæ productiones inter se, & ita unius rationis. Præterea, differentia realis non dependet a differentia rationis, quia est perfectior: sed differentia principiorum in istarum productionum sunt natura, & voluntas, quæ differunt tantum secundum rationem: quia differentia realis absolutorum non videtur posse stare cum simplicitate divina: ergo distinctio istarum productionum, quæ præ exigit istam, tantum erit rationis.

Probat etiam minor aliter dupliciter. Primo quia alius inter intelligere & intellectum in Deo erit relatio realis, & ita distinctio realis. Consequenter probatur, quia ubiqueque intellectus ex natura rei distinguitur ab intelligere, intellectus recipit intelligere, vel est (b) ratio recipiendi ipsum: & ita ibi erit relatio realis recipiendi ad receptum. Et confirmatur, quia si intellectus in Deo non sit ratio recipiendi: intelligere, non magis proprie dicitur Deus intelligere intellectu, quam voluntate: ita etiam potest argui de relatione prioris, quia principium est prius illo, cuius est principium. Secundo probatur minor, quia absolute intellectus est principium quo respectu intellectiois, & in eliciendo, & recipiendo

igi-

a Ten. co. 4. & 48.

b Adipit

igitur eadem addito utrobique intellectus infinitus erit sic principium respectu intelligere infiniti, & ita erit ibi relatio realis. Contra Augustin. 5. de Trin. cap. 4. Spiritus sanctus procedit a Patre, & Filio; non generando natus: sed quemadmodum datus.

Hic sunt multe viæ ponendi, & multi modi, quibus distinguuntur istæ productiones. Vno modo ponitur, istas productiones distingui per terminos formales; vel totales, qui sunt personæ productæ. Et confirmatur ista positio per illum Philosophum 5. *Physicorum* ubi dicit, quod motus distinguuntur per terminos, ut videtur, quia alius terminus est alterius motus: & licet istæ productiones non sint motus, nec mutationes: sunt tamen quasi viæ quædam ad personas: igitur per istas distinguuntur. Contra: emanationes non habent esse per terminos, igitur nec distinctionem: antecedens patet, quia habent ex se esse formaliter: consequentiam proba, quia ab eodem habetur esse & distinctio. Item illud de 5. *Physicorum* est ad oppositum: (a) non enim motus distinguuntur penes terminos; nisi quia formæ fluentes sunt ejusdem rationis cum formis terminantibus; sed hic non est fluxus ejusdem rationis cum termino, nec etiam viæ quali fluxus est ejusdem rationis cum terminis formalibus: quia terminus formalis est essentia, illa autem productio, quæ est quasi viæ, est relatio.

Alio modo ponitur istas productiones distingui per hoc, quod una productio est ab una persona, (b) alia a duabus personis. Contra hoc, quia si idem sit principium formale producendi aliquid propter esse ejus, in hoc supposito, vel in illo, non erit principium alterius rationis, quia albedo in lapide, & in equo est principium immutationis vitæ ejusdem rationis, ita etiam si eadem albedo esset in duobus, ut in uno, esset principium immutationis unius rationis: istæ autem productiones ita distinguuntur, quod non sunt ejusdem rationis: ergo oportet istius distinctionis assignare aliam rationem, quam unitatem, vel dualitatem suppositorum agentium. Item secundum istam viam possunt poni infinitæ personæ in divinis. Posset enim poni quatuor personæ a tribus, & quinta a quatuor personis, nec esset aliqua ratio Trinitatis in personis divinis, si tantum esset distinctio per unitatem suppositi agentis, & pluralitatem, & non esset distinctio per rationes producendi. Item omnis distinctio reducitur ad aliqua primo diversa, quæ essent distincta, si per impossibile essent ab omnibus aliis separata: ergo ista distinctio est per aliqua talia, quæ essent distincta omnibus aliis per impossibile prætermis, quæ etiam seipsi sunt primo diversa: talia non sunt unitas, vel pluralitas suppositorum agentium, si non sit aliqua alia distinctio in principiis agendi: ergo, Sec. Circumscripto enim omni alio ab unitate, vel dualitate suppositorum, non videtur, quod ista unitas, vel pluralitas sit prima ratio distinguendi productiones.

Aliiter ponitur istas productiones distingui, quia una est cum alia, & cetera

a De hac Scot. 5. *Physicorum*. l. 30. *Supra* d. 2. q. 7. ad 3.

b D. Th. 1. p. sup. q. 36. ar. 2.

& cum (a) opposito ejus; ita quod ratio distinctionis relationum disparatarum, est distinctio oppositarum relationum, quatenus scilicet una relatio disparata secum comparatur duas alias relationes oppositas, sicut vis spirativa stat cum generatione activa, & passiva, & idcirco distinguitur ab utraque illarum. Contra illud potest sic argui, sicut contra opinionem precedentem: non enim assignat ista positio, quare non possunt esse infinite persone; quia semper posterior relatio possit stare cum oppositis relationibus prioribus. Præterea. Non esset primo diversitas inter hæc productiones, & illam, nisi per hoc quod ista productio esset cum una, & sua opposita; & alia non stat cum illa opposita, & ita ista non esset prima ratio distinctionis, quia prima ratio distinctionis est aliqua ratio primo distinctorum. Contra istam viam, & aliam precedentem simul arguo sic. Quæro quare spiratio activa potest stare cum generatione activa, & cum generatione passiva: & generatio activa non potest stare cum generatione passiva? Nulla est ratio, nisi propter indistinctionem spirationis activæ a generatione activa: ideo enim aliquid est compossibile, vel incompossibile alicui; quia ipsum est tale in se, & non est converso: quia veritas negativæ firmatur, & fundatur super veritatem affirmativæ: ideo enim homo non est alius, quia homo est homo. (b) 2. Perier. in fi. §. 4. Metaph. prius igitur est aliqua distinctio generationis activæ, & spirationis activæ, propter quam est impossibile generatio passivæ generatio activa, & non spiratio activa, quam sit ista compossibilitas, vel incompossibilitas: ergo ista compossibilitas, & non compossibilitas, non est prima ratio distinctionis productionum. Præterea. Istæ productiones distinguuntur, quia altera est per modum nature, altera per modum voluntatis: hæc autem distinctio productionum, non tantum est a suppositis productivis: nec quia una stat cum aliqua, & altera non stat cum illa, sed sumitur ex distinctione principiorum productivorum, qui habent oppositos modos principandi: ergo. Sec. Respondet sic. Opinans, quod productio ibi est una per modum nature, & altera per modum voluntatis, non quia una persona producat naturaliter, & alia non, sed quia productio una est similis productioni naturali, & alia est similis productioni voluntariæ. Naturale enim agens producit non præsupponens aliam productionem, & hoc in communi loquendo: licet per accidens unum naturale agens præsupponat aliquid producens prius ipso: ita enim productio Filii est per modum nature, quia non præsupponit aliam productionem; productio voluntatis præsupponit aliam productionem, illam videlicet, quæ est per modum nature, & intellectus; & ita productio Spiritus sancti est per modum voluntatis, quia Spiritus sanctus producitur simili modo, illi productioni, quæ proprie dicitur esse productio voluntatis, scilicet, præsupponendo aliam productionem. Ista expositio non videtur secundum intentionem factorum, atque quantum istas productiones proprie intellectui,

& vo-

& voluntati: quia si tantum debeant intelligi distingui per hoc, quod una præsupponat aliam productionem, & alia productio nullam præsupponit: non videtur ratio ex productionibus, quare Filius sit magis Filius, vel Verbum ex vi productionis suæ, quam Spiritus sanctus; nec quod Spiritus sanctus ex vi productionis suæ magis sit amor, quam Filius, quod videtur absurdum. Item multe aliæ productiones possunt esse; vel præsupponentes, vel non præsupponentes aliquam productionem, sicut productio per modum artis videtur aliam productionem præsupponere, scilicet productionem verbi interioris in mente artificiali; ergo Spiritus sanctus potest dici producti per modum artis, quod est falsum. Et præter hæc sicut est argumentum *dist. 2. §. 10. (a)* ex quo in Deo proprie est intellectus, & voluntas, & utrumque est sufficiens productivum cum objecto sibi præsentem; vere producet persona per actum intellectus, ut principii productivi; & alia persona per actum voluntatis, ut principii productivi, & non tantum metaphorice propter talem similitudinem extraneam, scilicet producti alia præsupposita, vel non præsupposita.

Aliter dicitur, (b) quod istæ emanationes distinguuntur per relationes oppositas, scilicet prioris, & posterioris: quia una est prior alia. Contra, ista distinctio non est prima: oportet enim dare aliquam aliam causam, quare una est naturaliter prior alia: nec est alia ratio, nisi vel quia ista est productio talis, & illa talis, vel ex parte principiorum productivorum, vel ex parte suppositorum agentium. Præterea. Relatio non distinguitur primo, & per se a relatione, per relationem, quia relatio non refertur primo: ergo cum istæ emanationes sint relationes, non distinguuntur primo ab invicem per alias relationes, scilicet per relationes prioris, & posterioris; & patet quod istæ relationes sunt alia a relationibus originis, quia sunt inter alia extrema: nam relatio originis est inter producens, & productum; relatio prioris & posterioris, est inter originem, & originem. Aliter dicitur, quod emanationes distinguuntur genes principia formalia elicitiva, quæ ponunt esse relationes personarum agentium, puta vis generativa, & spirativa: Sed istud esse improbatum *dist. 7.* five intelligatur de principio elicitivo, five de principio determinativo. Et præter hoc quomodo distinguuntur illæ relationes, ut per eas distinguerentur relationes oppositæ? Illæ enim videntur minus distinctæ, quam oppositæ: quia illæ possunt concurrere in eadem persona, puta in Patre; istæ non possunt: quia nulla eadem persona duobus modis producat. Manifestus est igitur istas emanationes distingui, quam relationes oppositas ex parte productivi: igitur assignare istarum distinctionem per illas, esse assignare distinctionem magis manifestam per distinctionem minus manifestam: & etiam non per intrinsecam, quia relativa non sunt intrinsecæ suis correlativis.

Ali-

a Goffi. quodlib. 3. q. 3. & quodlib. 7. q. 4. b Textic. 166.

a 2. p. q. 3. d. 10. §. ad quæ.
a D. Th. 1. p. q. 7. ar. 4. in solut. art. 1.

Hec ratio si concluderet, & concluderet necessario distinctionem intellectus a voluntate in creaturis, & hac distinctionem realitatis a parte rei, quod non videtur necessarium. Unde respondeo, quod eadem principia posse habere aliam & aliam habitudinem ad secundum productum, & ad duas productiones. Non autem naturalitas, & libertas non dicunt essentialiter principium actuum, & actuum, sed aptitudinalem habitudinem principij ad productum, & non habitudinem aptitudinalem, puta naturalitas determinationem ex se actus primi ad secundum & tertium, libertas non determinationem huius. Ad formam. Concedo neutrum potius esse liberum. Igitur libertas est in aliquo precedente actum, & nona solvitur in illo, sed dicit respectum illius ad actum, & naturalis similiter dicit alium respectum ejusdem absolute precedentis, ad alium actum. Similiter in proposito est facilius responso, quia ad utrumque, & productionem, & productum videtur principium: quo naturaliter se habere distinctum, 10. supra. Contra, igitur in quo non est distinctio, ubi est quo productionum, nisi tantum rationis, quia non relationem ad productionem, vel productum, nisi tantum rationis. Item libertas est conditio absoluta: quia perfectio simpliciter. Respondeo, dat intelligere simpliciter perfectionem, sed non dicit, nisi respectum. Corollarium, igitur tota deductio, sed de dualitate prima principiorum activorum non valet nisi de relationibus que dicunt habitudinem principij actui ad productum. E videtur probabile, quod ad simpliciter unum sit status, tam principio productivo quo, licet non quod quam in causa. Quia esse quo, per se conveniunt simpliciter uni, sicut causa. Respondeo. Concedo quod libere & naturaliter dicant habitudinem ad agere, vel, tantum determinatam, & non determinatam: tamen concludunt in fundamentis. Quia perfectio simpliciter est esse absolutum a respectu ad posterius, igitur principium cui competit absolutio major respectu principianti est simpliciter perfectius illo, cui competit determinatio major respectu principianti. Hæc si principia data sint, aque perfecta, vel principia absolute, perfectius principia naturali, est quia ad aqua perfectum posterius absolutius est perfectius. Ergo si velle nostrum non sit minus perfectum nostro intelligere, & ex respectu libertatis in voluntate ad velle, & naturalitatis in intellectu ad intelligere, sequitur voluntatem fundamentum respectu esse simpliciter perfectius, huiusmodi consonat distinctioni potentiarum de quo in 49. distinct. 4. Sed quid in Deo? videtur idem sequi, quia Spiritus sanctus est aqua nobiliss cum Filio. Igitur principium productivum non erit perfectius quod est absolutius. Responso. Utrumque est infinitum, & in quantum operativum & in quantum rationivum. Igitur nulla excellentia in formalibus. Sed tantum forte: rationis comparantis formalitates infinitas ad finitas, cum quibus conveniunt, & sic conveniens cum perfectiore concipitur habere quandam rationem nobilitatis, id est relationem ad nobiliss. Ad argumentum. Spiritus sanctus, & Fi-

lius non sunt posteriora principij nec aliqua imperfectiora, sed eadem illi. Imo absolutio ibi non arguit majorem perfectionem, nec determinatio imperfectiorem, sed tantum alium modum producendi. Alia via distinct. 10. quia voluntas infinita non magis est indeterminata ad operationem, vel productionem, quam intellectus. Contra. Saltem respectu creaturarum, intellectus naturaliter intelligit, voluntas libere vult. Ergo respectu illarum voluntas est nobilior. Respondeo, Habituus hæc, & illa ad primas operationes & producta, si essent posteriora, concluderet excellentiam fundamenti. Sed quando prima operationes & prima producta non sunt posteriora, sed idem, vel æqualia simpliciter, habitudines sunt alterius rationis, & in formalitatibus actus, sed sine excellentia fundamenti ad aliud, qualitercumque illa fundamenta comparantur postea sub istis respectibus ad posteriores operationes ad producta, que sunt simpliciter posteriora, non sequitur aliqua excellentia fundamenti huius ad reliquum. Nota potentia libere est potentia sufficienter activa, non determinata ex se ad operandum circa aliquod objectum, quod non est ejus finaliter perfectivum. Activa de genere actionis activa, & ex consequenti operans nec sufficienter activa operativa quia sit erit activa intellectus, licet sit passiva sufficienter in suo ordine agendi. Igitur nullum actum recipit ab alio, que agit in suo actu primo, & hoc in suo ordine determinata ex se, id est ex suo actu primo, & hoc in suo ordine causandi. Sequitur ex correlativo sufficienter, & ex illo, quod se determinat ad agendum, non quidem alia determinatione precedente actionem de genere actionis: Sed determinat se, id est, indeterminata ex suo actu primo, tamen determinata agit nullo alio determinante ad agere. Hæc conclusio fit exposita probatur, quia quicquid est in suo ordine sufficienter, si ad alio determinatur ad agendum, tam prius sui determinatum ad hoc in suo ordine, sive quantum in ipso fuit. Quod enim non egit non fuit propter defectum forme, nec determinationis ex parte ejus, sed superioris a quo dependet ad agendum, & operandum operativum, & activa. Sed libertas magis per se respicit actionem, altem immediatius, nec igitur est determinata ad agendum ad aliquam operationem, que non est circa obiectum essentialiter perfectam. Stat autem cum libertate, quod sit determinata ad operandum circa illud, & ad agendum, per consequens respectu illius operationis, probatur de voluntate divina respectu Deo, distinct. 10. hic immo infinita determinatur necessario. Sed namquid libertas finita determinatur ad operandum contra illud? Respondeo. Libertas non obviat, patet de infinita, nec perfectio, probo, quia perfectionis est determinare se ad obiectum perfectum, patet de voluntate Dei respectu sui, igitur perfectiori magis conveniens determinare se respectu obiecti perfectivi. Voluntas creata est perfectior intellectu creato, & intellectus creatus necessario determinatur ad obiectum sui perfectivum non igitur magis voluntas. Oppositum tenetur distinct. 4. quæst. 4. Respondeo. Deter-

minare se naturaliter ad quolibet est imperfectio maioris, quam ad obiectum non perfectissimum a libere non determinare se, quia determinatio ad non perfectissimum est imperfectio minoris. Ad quolibet autem necessario determinatur intellectus, quia naturaliter. Igitur &c. Ad illam perfectionem est determinari ad obiectum perfectissimum verum est, hoc quod ad illud solum, & per consequens non naturaliter. Naturae perfectioris magis competit. Verum est unformiter. Quia voluntati divinae, & nulli intellectui. Sed si ex perfectione maiori voluntatis creatae, quam intellectui statim inferas, quod necessario determinatur ad perfectissimum, non sequitur, quia determinatio ad necessitatem illam naturalem, quae competit intellectui, voluntati repugnat. Alia autem non potest competere voluntati ex perfectione voluntatis in communi, sed tantum voluntati infinitae. Aliter intellectus necessario determinatur ab alio, perfectioni est non determinari. Et in determinante se, quod necessario determinat se ad perfectionem, & hoc convenit sibi voluntati finitae. Unde haec indeterminatio voluntatis. Respondeo determinatur, sed impeditur per sensibilia, sicut grave est impossibile non decondensatio quando hic per sensibilia determinatur necessario determinatur sic. Per hoc ad propositum est indeterminatio radicaliter ab essentia formaliter ex propria ratione voluntatis, quae enim natura est quasi illimitata, cui scilicet multa possunt esse convenientia. Ideo datus est ei appetitus illimitatus ad opposita convenientia, sed intellectus approbationis se determinat secundum evidentiam determinatam, ut dirigat aliquid, ergo, ultra, ut determinatum ad utrumlibet determinetur.

Præterea secundo, si essentia, ut omnino indistincta esset principium duplicis productionis: ergo cum intellectus sub ratione infiniti sit sufficiens principium productivum, & sufficiens ratio principiandi verbum infinitum: & voluntas sub ratione infiniti sit principium productivum amoris infiniti: & antequam intelligatur intellectus infinitus, & voluntas divina infinita formaliter distincta, præintelligitur essentia, ut essentia infinita: ergo per ipsum, ut præintelligitur, erit duplex productio infusiva: iterum etiam quando posterius intelligitur ibi intellectus formaliter infinitus; & voluntas formaliter infinita, erunt duæ persone infusivæ productivæ virtute illorum duorum principiorum: ergo erunt quatuor persone productivæ infinitae. Quod si dicatur nunquam ibi esse infinitum intellectum, nec infinitam voluntatem ex parte rei: sed tantum esse ibi illam unam naturam omnino indistinctam ex natura rei, & ex eius ratione esse tres personas, & intellectum, & voluntatem esse ibi præterea per considerationem intellectus, & ita non esse ibi principia productivæ personarum realium ex natura rei distincta. Contra, si aliqua sint ibi distincta per actum intellectus, sicut A, & B: tunc quæro, aut illa ex natura rei sunt distincta, aut non. Et si sic, contradicis tibi ipsi: si non, sed per intellectum: ergo intellectus sub ratione intellectus, & non sub ratione naturæ distinguit.

guit. Antiquitur ante distinctionem illorum est ibi intellectus sub ratione intellectus, & habetur propositum, quod est ibi ex natura rei, aut non; sed ipse intellectus sub ratione intellectus est ibi productus per actum intellectus negotiantis, & distinguens: & tunc erit quæro de illo intellectu, quo actu producitur: aut ex natura rei, aut ex intellectu, ut intellectus est, & proceditur in infinitum; vel ubiqueque statuit, ibi erit intellectus inquantum intellectus, & ex natura rei: vel prima distinctio, quæ ponitur, ibi erit ex natura rei, cuius oppositum ponit. Præterea, Deus est ex natura rei formaliter beatus, & non formaliter in relationibus rationis: beatitudo autem eius est formaliter in intellectione, & volitione: ergo intellectus, & voluntas, quæ sunt principia istorum, sunt ibi ex natura rei. Confirmatur ista ratio per Philof. 12. Metaph. qui probat, quod scilicet Deus non sit actu intelligens, nihil bonioribus inveniit ei; & habebit enim, ut dormiens: ergo secundum ipsum non est perfectus ex natura rei, nisi ibi esset formaliter intellectus ex natura rei: & per consequens est ibi intellectus distincte ex natura rei, quia non potest intelligi actualis intellectus formaliter, sive intellectu formaliter. Præterea, si intellectus non est ibi formaliter ex natura rei, sed fundamentaliter: ergo intellectus formaliter non est perfectio simpliciter, quia non est ibi, melius habere ipsum formaliter, quam non habetur formaliter, sed tantum opposito modo habendi: ergo non potest concludi ibi esse intellectum, quia est perfectio simpliciter, sed magis videtur sequi oppositum. Quid igitur dicit Anselm. Monol. 15. quod quidquid est in Deo, melius est ipsum, quam non ipsum: sicut est de sapiente. Et August. 15. de Trinit. cap. 4. Neque enim divinorum librorum auctoritas tantummodo esse Deum prædicat: sed omnia, quæ nos circumspicit natura, proclamant habere se præstantissimum conditorem, qui nobis mentem, rationemque naturalem dedit, quæ vivens non viventibus, præditis sensu non sentientibus, intelligentia non intelligentibus, immortalis non mortalibus, impotentibus potentia, iniustus iustus, bonus malis, incorruptibilis corruptibilibus, immutabilia mutabilibus, invisibilia visibilibus, incorporalia corporalibus, beata miseris præferenda videamus. Ac per hoc quantum rebus creatis creatorum sine dubitatione præponimus, oportet eum, & summe vivere, & cuncta sentire, atque intelligere; & parum post: Iustissimum, speciosissimum, optimum, & beatissimum fateamur, &c. quare ibi Augustinus, quæ consequentia est illa, si ratio naturalis dicit beatum esse meliorem misero: ergo Deus est beatus, si ipsum, quod est in creaturis melius est suo opposito, hoc est propter eius realitatem: & in Deo ex natura rei non est aliquo modo realitas illa, sed tantum fundamentum cum opposito modo formalitatis huius? Quod autem intellectus, qui probatur ibi esse ex natura rei sit infinitus; probatur, intellectus enim, ut intellectus, essentiam divinam comprehendit, ut obiectum formaliter infinitum: nihil autem comprehendit obiectum formaliter infinitum, nisi ipsum comprehendens.

fit formaliter infinitum; ergo, &c. Præterea, intellectus divinus intelligit simul infinita intelligibilia, eundem August. 12. de civitate Dei cap. 8. *Ita nec numerus propter infinitatem nefit omnipotens Deus, & sic uterque ad quandam summam numerorum scientia Dei pervenit, & uterque ignorat, quis hoc vel demeritissimus dixerit?* & subdit parum post: *Infinitas itaque numeri quamvis in his non numerorum non fit numerus, non tamen est incomprehensibilis et, cuius sapientia non est numerus.* Et si dicas, intellectus non est formaliter infinitus inquantum in intellectu, sed inquantum est deus essentia divine infinite: & ideo non habet inquantum in intellectu, quod sit principium productivum alii usque personæ infinite: & ita non erunt duæ personæ divine. Contra hoc arguo, quia hoc modo posset dici, quod pateritas est formaliter infinita, quia est idem essentia infinite; & tunc non esset magis inconveniens Filium non esse formaliter intelligentem, quam ipsum non esse formalem Patrem, quod est manifeste absurdum. Probat etiam ex alio, quod illa, quæ non sunt formaliter infinita in divinis, si accipiuntur in abstracto, non prædicantur de se ipsis etiam per identitatem, sicut nec formaliter: hæc enim non conceditur, paternitas est una cibilis, cuius ratio dicta est distinct. 8. quest. de Atributis: quia illa abstractio tollit illud, quod fuit causa veritatis, scilicet identitatem extremorum: quia ut præcisè sumuntur, neutrum est formaliter infinitum: & ideo neutrum ut præcisè abstractæ sumptione includit, quod sit idem alteri: sed ista est vera. Intellectus est paternitas, & intellectus est filiaris, licet non sit formalis prædicatio: ergo intellectus habet infinitatem formalem, qualem non habet filiaris, vel paternitas, vel innascibilitas.

Et si quæras, est ne intelligi. Sum omnino infinitus formaliter ex se, sicut essentia? Respondeo, potest dici, quod sicut distinguendo res ab invicem, aliqua res est infinita a se, & in se, sicut Pater, & prima persona in divinis: aliqua res est in se infinita, sed non a se, sicut Filius, & Spiritus sanctus; aliqua autem res est ex se finita, & in se simpliciter finita, sicut creatura. Ita considerando aliqua, quæ non sunt formaliter eadem, potest aliquid accipi tanquam infinitum in se, & omnino a se, sicut essentia divina, quæ est radix, & fundamentum, quæ infinita in a nullo habet; unde Ioan. Damasc. cap. 12. esse Dei est velut pelagus substantia infinitum, & indeterminatum. Aliquid autem est infinitum per se, & in se, sed non omnino a se tanquam prima radix, & fundamentum omnis infinitatis, sicut attributa divina, quæ secundum Damasc. cap. 5. *Dicunt aliquid quasi esse essentiam;* & bene possunt esse talia formaliter infinita, & in se, & per se: sed radicaliter in essentia sicut in fundamento, cui sunt eadem: ulterius aliquid est, quod nec in se formaliter est infinitum, nec idem formaliter infinito, sicut personales proprietates. Sed quæ ratio, quæ ista non habent formalem infinitatem aliam ab essentia, sicut intellectus habet; hoc alias poterit patere. Ad argumenta pro opinione ista

ista quæ ultimo improbat, cum dicitur infinitum ex se omnino indistinctum, potest esse principium distinctorum: verum est, ubi illa distinctio non requiritur ex ratione sui distinctionem priorem in principii: talem autem requirit productio libera, & naturalis, quia ad illa non potest esse prima distinctio, sed præexistit aliqua distinctio in principii, quæ aliquo modo habet principii naturaliter, & libere personarum divinas. Et per hoc patet ad confirmationem illam, quæ adducitur ibi, quod essentia habet sapientiam, bonitatem, & omnes alias perfectiones attributales ante omnem considerationem intellectus, & hæc asque omni distinctione præsupposita in essentia. Verum est, quia illa perfectiones attributales non requiritur oppositum modum principii, nec distinctionem in principii: ita enim essentia naturaliter est intellectus, sicut est voluntas: similiter illa attributa non sunt proprie principii a se essentia divina, licet essentia divina concedatur aliquo modo habere rationem perfectionis radicalis, & fundamentalis respectu eorum.

Ad questionem respondeo, quod productiones seipsas formaliter distinguuntur: generatio enim formaliter seipsa est generatio, & spiratio seipsa formaliter spiratio. Et ex rationibus formalibus earum impossibile est generationem esse spirationem, circumscripto per impossibile quocumque alio. Ita quod non oportet quærere, quibus distinguuntur; quia tota ratio formalis unius est non eadem toti rationi formalis alterius. Hoc apertè patet per August. 15. de Trinitate. cap. 27. ubi dicit: *Sic enim videtur, quod dicitur natus Verbi a processione Domini;* & paulo post: *Voluntatem de cognitione procedere, non tamen esse cognitionis imaginationem, &c.* Quære totum; uti vult ex processione distinctionem, concludere distinctionem personarum processionum distinctionem, similiter 5. de Trinitate cap. 9. & 14. *Cur Spiritus sanctus non sit Filius, cum tamen a Patre exeat?* Et solvit dicens: *Exiit enim non quomodo natus, sed quomodo datus;* solvit ergo ibi questionem de distinctione personarum, per distinctas earum emanationes. Et si objecerit, quod emanationes non sunt a se; ergo non distinguuntur a se: consequentia probatur, quia a quo aliquid habet entitatem, ab illo habet unitatem, 4. Meta. phys. quia dicuntur ad convertentiam ens, & unum. Respondeo, differentia specificæ non sunt a se effective, & tamen sunt seipsas primo distinctæ formaliter; ab eo tamen sunt distinctæ effective, a quo habent esse effective. Distingui autem primo formaliter non est distinguere per aliquod inclusum in uno aliquo, & in aliquo convenire: sed per toto formaliter distinguuntur per impossibile omnino aliud a ratione sua circumscripturæ. Ita dico, quod si differentia ultime opposita essent, se totis distinguerentur, & se totis essent primo diversæ formaliter. Ita dico in proposito, quod si per impossibile ista persona distinctæ, vel productiones, possent esse imprincipiatæ, se totis essent formaliter distinctæ; ita quod nihil formaliter inclusum in una, esset formaliter inclusum in altera: & tamen sicut principia sunt, ita principiativæ, sive originativæ distinguuntur a suis principii, intellectu scilicet, & voluntate, quæ non tantum di-

stinguntur ratione, sicut argutum est contra penultimam opinionem; sed intellectus formaliter non est voluntas ex natura rei; & cum infinitas addita alicui non variet rationem eius formalem, intellectus infinitus non est formaliter voluntas infinita. Et licet non necesse sit distinctionem illam formalem reducere ad aliam, in quantum est formalis, tamen quod est formalis in principijs, reducitur ad istam distinctionem principiorum. Si dicatur, quod duo distinguntur a tribus, non tamen duo infinita a tribus infinitis distinguntur. Contra istud quærantur argumenta.

Ad argumenta principia. Ad primum dico, quod videtur concludere contra eos, qui ponunt quasi subiectum generationis esse essentiam divinam: nam cum in creaturis generatio sit naturalis ex inclinatione principij passivi, non autem ex ratione principij activi quia voluntas mea generat ignem de materia illa, generatio passiva est naturalis, propter inclinationem potentie passivæ ad formam, licet principium activum esset liberum. Ita videtur, si divina essentia esset quasi subiectum in divinis respectu proprietatum personalium, æque naturaliter inclinaretur essentia ad proprietatem Spiritus sancti, sicut & Filij; & per consequens productio Spiritus sancti, scilicet passiva, esset æque naturalis, sicut & Filij, licet ab alio principio activo esset hæc productio, & illa. Sed contra me non concludit, quia nego ibi esse generationem sub ratione mutationis, & omnino quodcumque passivum respectu actus, sicut patuit *distinct.* 5. sed præcise pono ibi generationem sub ratione productionis, cujus termini sunt producents, & productum: præcise igitur dicitur illa generatio naturalis, quia illa habitudo inter producents, & productum, est naturalis, & naturalitas huius habitudinis est ex parte naturalitatis ipsius producents, quia producit principio naturaliter inclinatum ad agendum, & hoc modo non sperat Pater. Alio modo dicitur, quod generatio sumitur uno modo pro generatione substantiæ, vel alio modo specialiter pro productione vivi ex vivo, & hoc modo dicitur animal generari, & non ignis: & ibi communiciter concurret ex parte agentis, inclinatio naturalis, sive forma naturalis, quæ est principium generandi; & hoc modo ultimo videtur esse generatio in divinis. Prima responsio est melior. Ad secundum dico, quod quando comparantur duo ad tertium illimitatum, secundum illud, secundum quod comparatur ad tertium, non sequitur ex unione eorum in tertio, unio eorum inter se. Exemplum, si ego sum cum Deo hic, & Papa fit cum Deo Romæ: ergo ego sum simul cum Papa. Non sequitur, quia Deus est illimitatus secundum præsentiam, quæ est præsens omnibus locis. Ita etiam non sequitur, ego sum cum æternitate, & Abraham fuit cum æternitate; ergo ego sum, vel fui simul cum Abraham, quia Deus æternus, & æternitatis ejus sunt illimitata. Ita dico in proposito, quod Pater habet in se duplicem secunditatem perfectæ: utraque autem productio correspondet præcise unij secunditati, & ideo Pater respectu duarum productionum est illimitatum, vel quasi indeterminatum comparatum ad determinatam; & ideo non sequitur, quod si utraque productio sit univoca

vocæ in tertio tali, quod ille productiones sint univocæ inter se. Contra istud arguitur sic. Si productiones non sunt univocæ, sed sunt alterius rationis; ergo & termini productionum erunt alterius rationis, ex 5. *Physic.* (a) igitur cum in terminis productus requirantur talem distinctionem formalem, termini non erunt univoci alicui tertio: ergo ex opposito si termini sunt univoci alicui tertio, & productiones erunt univocæ inter se. Præterea. Intellectus, & voluntas, prout sunt potentie operative, requirunt distinctionem formalem in objectis: & si respectu objectorum essent potentie productivæ, talem producerent distinctionem in objectis: ergo cum termini producti requirant talem distinctionem formalem, termini non erunt univoci. Præterea. Productum per intellectum ex vi productionis suæ, est noticia generis; productum autem per modum voluntatis est amor procedens: sed noticia, ut noticia, & amor, ut amor, videntur alterius rationis formaliter; ergo, &c. Ad primum dico, quod illa propositio de motibus, & terminis, quæ adducitur ad propositum, non est vera, nisi quando aliz duæ sunt veræ: scilicet, quod forma fluens, secundum quam est motus, est ejusdem rationis cum forma terminante, & motus est ejusdem rationis cum forma fluente. Ad propositum igitur applicanda, (b) productio ista non est fluxus aliquis, neque forma fluens, neque est ejusdem rationis cum forma, quæ est terminus formalis productionis, quia terminus formalis productionis est aliquid essentialiter: productio autem est relatio formaliter, & ideo non oportet ex distinctione productionum, concludere distinctionem formalem terminorum. Exemplum huius quod dictum est de motibus, patet ex 5. *Physic.* (c) Quia idem ubi potest acquiri per motum rectum, & per motum circularem, qui sunt omnino alterius speciei, sicut probatur ex 7. *Physic.* quia non sunt comparabiles; sed hæc forma, secundum quam est fluxus in motu, si est ejusdem rationis cum termino, non est ex hoc distinctiva rationis motuum. Ista responsio tacita est sup. d. 2. q. de productionibus, pro argumento Commentatoris. Et si objecias, saltem primi termini, scilicet termini formales, erunt non univoci, ex quo productiones non sunt univocæ; & ita persone quæ sunt primi termini, erunt non univocæ inter se, & ita neque erunt univocæ in tertio. Respondes, productio non includit formaliter essentiam divinam; persona autem includit formaliter eam; quia persona non est tantum proprietatis sive relatio, sed hypostasis subsistens in natura divina; sicut Sortes non tantum, sed individuum individualem, sed etiam naturam humanam. (d) Licet enim primi termini sint ejusdem rationis cum productionibus quantum ad hoc, quod primi termini includunt relationes, & productiones sint relationes; non tamen sunt ejusdem rationis, quasi adequate; quia primi termini non tantum in-

clu-

a Ex 45. ^o 48, de hoc actum est sup. d. 2. qu. 3. par. 2. ad primum, ^o d. 7.

b De hoc eunde sup. d. 7. n. 11.

c Tex. 23. d De quo sup. d. 8. q. 3.

cludunt relationes, sed etiam absolutum. Et tunc non oportet eas tantum distingui, sicut productiones distinguuntur, quia quae includunt aliqua distinctiva, non oportet tantum distingui sicut illa, ut in dictum est supra dist. 8. *quæst. illa: Utrum Deus sit in genere?* Quia differentia sunt primo diversa, non tamen includentia eas sunt primo diversa. Ad aliud de potentis, dico, quod ut sunt potentie operative, non requirunt distinctam obiectum formale: tamen illud idem, quod est primum obiectum formale intellectus divini, est etiam primum obiectum, & formale voluntatis divinae: ita quod utraque potentia beatificatur in eodem obiecto primo, secundum eandem rationem formalem primi obiecti. (a) Nulla enim perfectio quæ radicata in ipsa essentia divina est primo beatificativa intellectus, vel voluntatis divinae: sed ipsa essentia divina sub omnimoda prima ratione, ut scilicet est fundamentum omnis perfectionis in divinis: ita quod argumentum est ad oppositum: quia sicut non requiritur distinctio formalis in obiectis, ut sunt potentie operative, ita nec in potentis, ut sunt productiva. Ad tertium dico, quod non est ad propositum, quia tenentes in divinis generationem esse æquivocam, in se habent dicere eam in se æquivocam esse propter æquivocationem termini producti ad producentem. Similiter habent dicere spirationem in se esse æquivocam, propter differentiam spirantis a spirato: non igitur sufficeret eis ad illam conclusionem, quod generatum, & spiratum essent æquivoca: argumentum autem in se, si quid probat, non probat nisi distinctionem generis, & spirati, vel formalium terminorum generationis, & spirationis, & ita non propositum eorum. Sed contra arguo sic, non tantum notitia, ut notitia, & amor, ut amor, sunt alterius rationis; sed etiam notitia, ut notitia actualis, est alterius rationis a memoria, & amor, ut amor, est alterius rationis a voluntate, ut est actus primus: ergo si concedatur distinctio formalis in terminis productionum, scilicet notitiae, & amoris, & quod producantur isti termini, scilicet notitia, & amor virtute memoriae, & voluntatis: oportet concedere distinctionem formalem principii productivi, a termino formali producto, & ita æquivocationem in unaquaque productione. Respondeo, potest dici, quod illud assumptum, scilicet quod generatum ex vi productionis suae, scilicet generationis suae, sit notitia actualis, potest distingui de primitate originis, & primitate adæquationis. Si intelligatur de primitate originis, potest negari; quia tunc non essent tres personæ uniformiter Deus. Essentia enim in Patre intelligitur esse in eo, quasi principium, & fundamentum cujuslibet perfectionis. Et tunc si in Filio præintelligitur notitia ante essentiam, Filius tunc non haberet essentiam ante quodcumque aliud in se, sicut non ante notitiam; & ita non esset uniformiter Deus cum Patre. Quantum igitur ad illam primitatem (licet non sit origines, correspondet tamen primitati originis plurium perfectionum in una creatura) potest dici, quod primum in quacumque persona est essentia, quia quando aliquid continet in se plures perfectiones

com-

communicabiles, communicans illud unum, communicat omnes perfectiones in eo, eo ordine, quæ nata sunt esse in illo uno. (a) Exemplum tam in distinctione rerum, quam non rerum, tamen ex parte rei, primi quidem, si ignis generaret totum ignem, & produceret tam materiam, quam formam, prius origine communicaret materiam, quam formam, eo ordine scilicet, quo illa sunt in generante. Exemplum secundi, ignis est substantia corporeæ, inanimata, & elementum, sicut tunc sunt ista per ordinem in igne generante, ita communicatur simili ordine igni genito; & tamen primus terminus secundum adæquationem est ignis, ut ignis, quia hoc est, quod principaliter intendit ignis generans, & in quo perfectissime sibi assimilatur ignis genitus, scilicet ignis, ut ignis. Ita potest dici in proposito, quod *vis essentialis divina*, in qualibet persona fit omnino primum, quasi fundamentum cujuslibet perfectionis essentialis; prima tamen persona appropiate habet memoriam, & virtute illius principii productivi, producit prima productione adæquata secundum personam; & secunda persona quasi adæquata principio productivo producit, ut notitia actualis; & Spiritus sanctus quasi adæquatus suo principio productivo producit, ut amor actualis. Sed adhuc videtur stare argumentum, quia univocatio, vel æquivocatio magis videtur concludi ex primate adæquationis, quam ex primate originis, licet n. Sol sit substantia, & vermis sit substantia, non propter hoc dicitur generatio univoca vermis a sole, quia non assimilatur sibi terminum in forma specifica. Ita igitur hic videtur æquivocatio, ex quo primus terminus productus adæquatus non est omnino univoco ejusdem rationis cum principio productivo. Respondeo, & dico, quod non est æquivoca productio, si principium productivum est ejusdem rationis cum termino formali non producto, loquendo de termino formali primo producto, & de principio primo productivo, sed requiritur, quod illud, quod est principium productivum, non communicetur ejusdem rationis genito; & quod illud, quod est terminus formalis in producto, non sit ejusdem rationis in producente. Opposita autem istorum sunt in proposito, quia memoria est formaliter in notitia genita actuali, & notitia est formaliter in persona generante, (b) licet neutrum istorum sit prima ratio agendi, & prima ratio terminandi productionem.

Exemplum huius est: (c) si animus generaret asinum, licet forma specifica non sit primum principium producendi asinum, & ideo propter hoc non est univoca generatio, nec æquivoca, quia illud, quod est per se formalis terminus generationis, est ejusdem rationis in generante, & genito; licet non sit ibi prima ratio producendi, sed generandi. Quod autem aliquid ejusdem rationis primo sit in isto, ut producente, & primo in illo, ut in termino producto, non requiritur ad generationem univocam. Ita potest poni exemplum de carne animata generante carnem animatam naturaliter virtute caloribus naturalibus, ubi tamen ipsa anima, vel quæcumque alia forma

de-

a De quo sup. d. 3. q. 3.

a De hoc 2. d. 1. q. 1. b Sup. d. 2. p. 2. q. 3. c Addit.

derur, non est necessario principium producendi in producente, & primus terminus formalis in producto; ideo hoc saltem non requiritur ad univocationem in generatione. Ad tertium dico, quod generatio activa, & spiratio activa non sunt idem formaliter, nec primi termini formales ipsarum; scilicet notitia actualis, & amor actualis sunt idem formaliter, & tamen primi termini producti illis productionibus sunt antitoci inter se, & producenti, quia persona producta habent omnino eandem perfectionem absolutam inter se, & eandem cum producente. Ad tertium principale dico; quod antecedens de distinctione principiorum sola ratione falsum est. Ad primam probationem cum arguitur, quod oppositum non foret cum simplicitate divina. Respondum est prius scpe dist. 2. & 4. ubi in mentis habita est de non identitate formalis absque distinctione reali. Ad secundam probationem, cum arguitur, quod aliter esset relatio realis inter intellectum, & intelligere. Respondo; intellectus est potentia operativa, & productiva primo modo, scilicet in quantum est principium operativum; nec intellectus, nec suppositum, cuius est actio, habet relationem realem ad operationem realem, in qua nata est esse in ipso, sed non hoc accidit in nobis, quia est tunc distinctio realis, seu differentia inter ipsum, & operationem ad quam est; ut autem est principium productivum, licet ipsum non habeat relationem realem ad productum, quia idem est productus; nec ad productionem propter idem; tamen producenti ipso, habet relationem realem ad productum propter distinctionem eorum realem; & hac sufficit ad hoc, quod productio sit realis, sed talis relatio non requiritur inter intellectum, & intelligere ad hoc, quod operatio sit intellectus realis. Sed nec ipse intellectus, nec operatio eo habet relationem realem ad intelligere, quia non est distinctio realis horum, & illius. nec hoc, quod intellectus dicitur Patri esse principium ad intelligendum, notat relationem realem ipsius intellectus ad intellectum, quia inest Patri secundum hoc principium quia hoc magis videtur de cognitione, quam de intellectione, quia cognitio majorem distinctionem requirit; nec tamen cum dicitur, intellectus est Patri principium dicendi, notatur relatio realis intellectus ad dicere. Et cum arguitur, quod tunc non magis intelligeret intellectu, quam voluntate; consequentia non valet: nec tamen dicitur ita intellectu intelligere, quia sit relatio realis intellectus, vel Patris secundum intellectum ad intelligere; sed tantum quia illa sit aliqua perfectio operativa, secundum quam nata est competere Patri talem operatio; nec sequitur, quod non magis intelligat Pater intellectu, quam voluntate, quia hoc operatio, quae est intelligere, nata est primo competere intellectui, non autem est nata competere voluntati: nec est aliqua alia ratio, nisi quis intellectus est intellectus, & voluntas est voluntas; cuiusque enim principium operativum ex eo quod tale, siue sit res per se, siue univocum continetur in alio, nata est competere propria operatio. Contra, conceditur in Patre intellectum esse sibi principium intelligendi, sed esse principium imperat relationem aliam;

quam; & si est ex natura rei principium, est ex natura rei relatio, & per consequens realis. Respondo; quidquid competet alicui, si esset res realiter, hoc idem deberet ei competere, & non alteri, nisi esset ratio, vel secundum rationem; hoc modo est in Patre intellectus respectu intelligere, quia principium est omnino idem realiter cum intelligere. Ad aliam rationem de aequalibus, & eodem addito, quod adhuc debet tenere consequentia, & ita est in proposito. Respondo, sicut dicitur in consequentiis, & a consequentia teneat eodem addito, adhuc tenet; & veram esse addito non destruat rationem consequentia, sicut est cum dicitur homo: ergo animalis omnis bono; ergo omne animal, respectu cuiusque predicati, vel e converso negative. Ita in proposito dico, quod inaequalitas intellectus, & intellectus, est propter limitationem extremorum, propter quam, vel qua alteram excedit, alterum additum ex utroque extremo; additum autem infinitum utriusque extremo, tollit ab utroque extremo limitationem, & ideo inaequalitatem, & ideo tunc non sequitur, quod sint inaequalia; immo aequae perfectionis est intellectus infinitus, & intelligere infinitum. Et si obijciatur contra hoc, quod infinitas non tollit omnem inaequalitatem, quia abduca infinita adhuc excederet in perfectione nigredinem infinitum.

Dico, quod infinitas addita alicui limitata ex se est infinitas secundum quid, quoniam scilicet potest competere rationi talis limitari, quia non dicit infinitatem, vel illimitationem, nisi ratione illius, cui additur, quia hoc non potest esse formaliter simpliciter infinitum. Infinitas autem addita alicui perfectioni simpliciter, cui scilicet non repugnat infinitas simpliciter, est infinitas simpliciter in illa ratione. & ideo est simpliciter infinitas. Intelligere autem, & intellectus sunt ex se perfectionis simpliciter formaliter, nec ex se limitationem includunt, & ideo infinitas addita utrique, dicit infinitatem simpliciter, non tantum in istis rationibus, sed concomitantur in entitate, veritate, & bonitate, omni perfectione simpliciter universaliter: quia omnis perfectio simpliciter, mutuo, & univocum se includit. & ideo intelligere infinitum simpliciter aquaretur intellectui infinito, & converso.

DISTINCTIO XIV.

Circa istam distinctionem decimamquartam, & duas sequentes, scilicet 15. & 16. ubi Magister agit de missione temporali Spiritus sancti, quaeritur unum generaliter quantum ad omnes personas.

QUESTIO UNICA.

Utrum quaelibet Persona Divina mittat, & mittatur?

Videtur, quod sic. Quia quicquid est essentialiter in divinis, convenit tribus, Missio tam activa, quam passiva est quid essentialiter;

le: quia dicit respectum ad creaturas, respectus autem ad creaturam communis est trius. Quod autem tam *mittere*, quam *mitti* dicit respectum ad creaturam n, probatur, quia dicitur de Deo ex tempore: nihil autem dicitur de Deo ex tempore, nisi quod dicit respectum ad creaturam. Item in Joani: de Patre dicit Saluator, & de seipso, *ad eam veniens*, &c. ergo Pater etiam venit temporaliter ad aliquem hoc *venire* dicit aliquem effectum Trinitatis: ergo videtur, quod Pater possit *mitti* a tribus personis, sicut Filius, & Spiritus sanctus. Item secundum Augustinum ad Dardano n: *quolibet persona datur, & datur*, ergo pari ratione mittit, & mittitur. Contra Augustin, 4. de Trinitate cap. 20. Sed Pater cum ex tempore a quoquam cognoscitur, non dicitur missus: non enim habet de quo fit, aut ex quo procedat. Ad hoc etiam adducit Magister auctoritatem Augusti in littera.

In ista quaestione videtur esse opinio Magistri, quod *mitti* non conueniat tribus, sed tantum duabus personis precedentibus, quia secundum Augustin, nulla persona mittitur, nisi quae habet aliam, de qua fit, secundum hoc *mitti* dicit respectum ad creaturam, tamen connotando respectum processionis aeternae: sed *mittere* est commune tribus secundum Magistrum n. Quod probatur per auctoritatem Augustini 2. de Trinitate cap. 6. ubi dicit Augustin, de Filio, *proinde mitti a Patre sine Spiritu sancto non potuit*. Et probat, quia Pater intelligitur *mittere* etiam, secundum quod fecit eum ex femina, quod non licet Pater sine Spiritu sancto: ergo Spiritus sanctus *mittit* Filium, & constat, quod ipsemet seipsum *mittit*, sicut habetur ab Augustino eodem capitulo: ergo *mittere* conuenit cuiusque personae. Et hoc probat Magister per rationem, quia alias aliquid efficeret una persona Trinitatis, quod non alia, cum *mittere* sit effectum aliquem create.

Contra istam opinionem n potest argui. Si *mitti* importat aliquem modum duplicem respectum aeternum, & temporalem, eum non dicit respectum nisi ad eum, cui *mittitur*, vel ad mittentem; & pater quod primus est communis tribus, quia est respectus rationis ad extra: secundus aut est realis, ut rationis; si rationis: ergo potest esse in Patre respectu sui, sicut Pater potest dari, & dare; non enim repugnat Patri *mitti* propter respectum rationis tantum: si *mitti* dicit respectum reale tantum ad mittentem, pura processionem a mittente: igitur *mittere* non est essentialis, quia tunc Spiritus sanctus non *mitteret* Filium, cum non producat eum. Vel arguitur sic. Si *mitti* includat relationem aeternam, aut ergo respectu eius, cui *mittitur* persona, quod non contingit, quia hoc est temporale, aut ad mittentem, & tunc omnis *missus* a mittente ab eo procederet, & sic cum Filius dicitur *mitti* a Spiritu sancto, procederet ab eo. Praeterea, *mittere*, & *mitti* videntur idem significare, licet differant quantum ad modos grammaticales: igitur si unum connotat aliquem respectum ad intra, & reliquum connotabit; si igitur *mitti*, connotat produci, igitur *mittere* connotat produci, & ita neutrum est rei essentialis; vel si unum non connotat respectum ad intra, nec reliquum, sed tantum respectum ad aliquid extra, & ita utrumque erit commune tribus.

bus. Et hoc est, quod sic breuiter potest argui. Si *mitti* includit productionem, ergo *mittere* includit producere: ergo Spiritus sanctus non *mitteret* Filium, quia non producit eum. Praeterea *mittere*, & *mitti* videntur dicere relationes oppositas: ergo si *mittere* non includit producere, nullo modo correlatiuum includit correlatiuum. Consequens patet per hoc, (a) quantum acceptis duabus correlationibus, sicut primam se habet ad tertiam, ita secundam ad quartam, & e conuerso *missus* *mittere*, & *mitti* dicunt correlationem, & producere, & produci *missus*: igitur si personae quae *mittitur*, producit, *mittere* est producere. Videtur aliter posse dici ad quae. Manifestum est enim secundum intentionem Aug. 4. de Trinitate quod Pater non dicitur *missus*: ergo oportet, quod *mitti* cum hoc, quod dicit respectum ad extra, connotet productionem ad intra; & tunc rationale videtur *conuenienter* dicere de *mittere*, quod licet dicitur principaliter respectum actionis activae ad extra: tamen connotat respectum productionis activae ad intra, & sic neutrum est rei essentialis: sed *mitti* tantum conuenit personae productae; & *mittere* tantum personae producenti. Et ita sunt duae personae mittentes, scilicet Pater, & Filius: & duae tantum *missae*, scilicet Filius, & Spiritus sanctus. Nec aliqua persona seipsum *mittit*; nec producta producentem. Huius simile potest haberi in alio: nam Pater dicitur per Verbum creare, & postea concedi Filium creare per Spiritum sanctum; non autem sic e conuerso: vel *creare* per Filium, non dicit absolute actionem ad extra, sed actionem cum auctoritate; & in hoc ennotat productionem activam in operante respectu illius personae, per quam quasi subauctoritative operatur. Ita potest dici, quod *mittere* personam, est operari per eam, & ita operari effectum cum illa persona per modum actionis dantis illi personae actionem: quod tantum conuenit producenti respectu personae productae. Et *mitti* dicitur idem, quod subauctoritative operari virtute personae mittentis, quod non est, nisi quando persona operans accipit ab alia virtutem agendi. Et ad illud quod Magister adducit pro se de August. Quod Spiritus sanctus *mittit* Filium, & quod Filius *mittit* se, potest exponi primo: primum de Filio incarnato: non de Filio, ut incarnando; quomodo Ambros. in 3. lib. de Spiritu sancto c. 2. dicit, quod Spiritus Domini *mittit* Filium, sicut legitur Mat. 16. Spiritus Domini super me, &c. bene dicit Ambros. Spiritus sanctus Domini *mittit* me ad praedicandum: quia quasi Filius hominis est *missus*, & unctus, nam secundum deitatem non super Christum est Spiritus, sed in Christo: ergo illa auctoritas Mat. quae dicit Christum *missum* a Spiritu sancto, intelligitur de Christo homine; non autem de missione Verbi aeterni incarnandi: similiter potest exponi illa auctoritas, quod Filius *mittit* se. Ad argumentum etiam Magistri potest dici, quod consequentia non valet, quia commutatur *qualiter*, vel *quale* in quid, vel res in modum: non enim sequitur, Filius non operatur per Filium, sicut Pater operatur per Filium; ergo Pater aliquid

kom. l.

K k

quid

quid operatur, quod non Filius; sed sequitur, ergo aliquo modo alio operatur Pater, quo modo non operatur Filius, quia auctoritative, & hoc est verum. Ita etiam si Pater mittat Filium, & non Filius se, debet inferri, quod auctoritas agendi effectum in creatura est in Patre, & non in Filio, & hoc est verum. Licet autem hæc via videatur probabilis; tamen quia auctoritates Augustini videntur sonare non tantum de Christo homine misso, sed de Verbo eo misso; quia incarnando, sicut ipsi dicit, intelligitur misso ipsa incarnatio; ideo potest teneri opinio Magistris, hoc modo secundum Augustinum. 4. de Trinitate c. 20. *Cum ex tempore casus profectus mente concipitur, mitti quidem dicitur.* Et planius hoc idem paulo post; *mitti est de Filio cognosci, quod a Patre fit.* Ita Spiritum sanctum mitti est cognosci, quod ab illo procedat, mitti ergo est manifestari personam procedere; nec convenit omnibus personis, quia non omnes procedunt, & mittere est manifestare personam procedere; hoc manifestare, est mere commune, quia tota Trinitas manifestat personam procedentem procedere; sed manifestari personam procedere, connotat personam procedentem. Et si illa sunt significata istorum vocabulorum, quia significata accipienda sunt ex ulu auctorum, sequitur, quod mittere sit mere essentialis, nec connotat respectum æternum in mittente. Sed mitti connotat respectum in persona missa, quatenus manifestatur ejus processio æterna. Et possit quidem aliud verbum imponi, quod significaret manifestari personam procedere, & ejus passivum, quod significaret manifestari personam procedere; & illud activum esset commune tribus personis, passivum tantum competere duabus personis, que producuntur. Secundum hoc ad argumenta, que sunt contra opinionem Magistris: ad primum dico, quod mitti dicit respectum rationis ad mittentem formaliter, sed connotat respectum æternum, non quidem ad mittentem, qua mittens, sed ad aliquem indistincte. Unde hæc propositio est neganda, quod mitti nullum respectum dicit, nisi ad eum, cui mittitur, vel ad mittentem, si intelligatur in quantum mittens; & hoc tam de principali significato, quam de connotato; dicit enim connotando respectum procedentis, & hoc ad producens, non in quantum mittens, quia etiam aliqua persona mittens potest esse non producens, licet semper producens sic mittens.

Quia tota Trinitas manifestat personam procedentem procedere, sed manifestari personam procedere, nec convenit omnibus personis, nec omnes procedunt. Exemplum de memoria, quod signum secundum Augustinum manifestat memoria, intelligentia, & voluntas, in quo tamen signo memoria manifestatur, unde hoc manifestare est mere commune.

Ad secundum concedo, quod activum, & passivum significant idem sub alio, & alio modo grammaticali; sed aliquid idem potest esse connotatum in utroque, quod non diversificatur penes istos modos. Manifestare quidem, & manifestari, que principiter importantur, diversificantur penes illos diversos modos; licet non ita hoc, quod est personam procedere; illud enim est, quod connotatur uniformiter

ter tam per activum, quam per passivum. Exemplum huius in aliis, scio ignem calefacere, & scitur ignem califacere, licet hic sit variatio grammaticalis quantum ad *scire*, & *sciri*; non tamen quantum ad illud, quod notatur esse terminus ipsius scire, illud enim uniformiter se habet utrobique. Et si imponeretur unum activum ad significandum hoc totum, *scire ignem calefacere*; sicut passivum non connotaret, *sciri ignem califacere*; sed tantum ipsum sciri per modum passivi, & illud aliud connotaretur per modum activi. Et per hoc patet ad illam confusionem, mittere, & mitti sunt correlativa, quantum scilicet ad formalia significata, & utrumque dicit per se respectum rationis, tamen unum istorum potest includere, ut connotatum, aliud extremum relationis, & reliquum non includere correlativum illius, sicut in exemplo posito apparet, quod illud verbum sciri postmodum includeret calefacere, & tamen verbum passivum correspondens sibi non includeret hoc, quod est califacere. Ad argumenta principalia: ad primum dico, quod non omne dictum de Deo ex tempore est commune tribus, quando importat respectum tantum respectum ad creaturam, sed cum hoc connotat respectum intrinsecum, sicut est de mitti. Ad secundum concedo, quod Pater venit in visibilibus, & inhabitat, sed tamen non dicitur mitti, quia non habet de quo fit: non enim manifestatur procedere, nisi procedat: tamen manifestari potest absolute, vel manifestari, quod producat, sed manifestari sic, non notatur per mitti. Ad tertium concedo, quod quilibet persona dat quamlibet, quia dare est liberiter communicare: quilibet autem seipsum communicat liberaliter voluntate, ut sui est; nec sequitur ex hoc, quod quilibet mittat quamlibet, quod jam patet: quia ad re non includit talem respectum intrinsecum, quem includit mitti

DISTINCTIO XVI.

Circa distinctionem decimam sextam, queritur.

QUÆSTIO UNICA.

Utrum conveniat Spiritui sancto visibilis missio?

Videtur quod non: Augustinus. 4. de Trinitate cap. 9. & ponitur in litera, *Fateamur filium minorem factum, & in tantum minorem, in quantum factum, & instantum factum, in quantum missum*: igitur Filius est hic, qui est sic missus visibiliter, quia de illo ibi loquitur, quod sic est minor: igitur si Spiritus sanctus sic mitteretur a Patre, & Filio, esset minor Patre, & Filio, quod non conceditur. Item, si Spiritus sanctus mitteretur visibiliter, aut conceditur cum ea missione revelatio interior, vel non. Si non, frustra ferret in hoc exterior in aliquo visibili signo, quia tunc ad nihil esset utilis. Si autem concurrat revelatio interior, tunc frustra ferret missio, vel apparatus exterior visibilis, quia tale signum sensibile exteriorius distraheret a re-

velatione interiori, cum occupatio circa exteriora distrahatur intellectum ab interiori consideratione. Contra est *Magister* in *litera*, & allegat Augusti, & Joan. 14. cap. (a) *Cum venerit ille paracletus veritatis*. Et iterum ibidem: *Si enim abiero, missam vobis cum, ubi loquitur de missione temporali*.

Respondet, cum personam mitti, sit eam manifestari procedere, ut patet alibi questione procedente, missio passiva visibilis est cum signo sensibili cognosci personam procedere: quod quidem signum oportet esse conveniens ad manifestandum suam processionem: ergo cum Spiritus sanctus possit manifestari procedere signo sensibili, conveniente suae processionis; sequitur, quod Spiritus sanctus poterit visibiliter mitti. De missione vero sensibili filii, quae fuit per incarnationem, dicitur in tertio libro. Ad primam rationem dicendum, quod non est simile, quia Spiritus sanctus non unit sibi naturam signi sensibilis, quo ipse processio manifestetur; & ideo non oportet, quod illa, quae conveniunt naturae talis signi, conveniant Spiritui sancto: sed Filius univit sibi naturam humanam in una persona: & ideo quae dicuntur de ista natura, vere dicuntur de divino supposito sustententiae illam naturam. Unde Filius potest dici minor Patre ratione naturae assumptae; non sic autem Spiritus sanctus, quia non habet in tali natura esse specialis modo, nisi sicut in signo. Et concedo, quod frustra esset revelatio exterior, nisi concurret illustratio interior, & revelatio talis; quia illa apparitio exterior non est, nisi quoddam signum sensibile representans tale significatum ex institutione humana ad placitum, & non ex natura, quae aequae possit quantum est ex se aliud significare, sicut illud, si placeret instituenti, & si non esset revelatio interior, non cognosceretur per talem apparitionem exteriorem. Non enim potest signum sensibile ex institutione cognosci, quod significet ex ratione representantis, vel representativi, nisi cognoscatur representatum per tale representativum. Ad probationem dico, quod licet intellectus distrahatur ab intelligendo, quando occupatur sensus circa tua sensibilia alia a quo intelligibili, quod tunc intelligitur quia feci potentia se invicem impediunt, nec mutuo se juvant in actibus: tamen quando sensus occupatur circa singulare sensibile, cuius universalis per speciem intelligitur: ut videlicet quando sensus sentit illud obiectum, quod phantasia, & intellectus intelligit, non distrahatur tunc intellectus, sed maxime confortatur. Quia tunc potentia circa idem obiectum sibi admittunt eius presentiam, ut a qualibet secundum ejus proportionem apprehendatur. Hoc patet in exemplo, quando volumus colere Christum, & passioni ejus compati, facilius eam contemplantur, si in imaginem crucifixi frequentius inveniatur, & ex tali intuitione talis species in phantasia generatur. Et hoc rotum est modo propter ordinem naturalem potentiarum primarium in agendo. Prophetae vero erant distracti per sensibilia, nec eos sensibilia multum juvabant ad prophetiam; quia non erant eis convenientia.

tia. Nam talia parum faciunt ad revelationem, quae est de his, quae nec oculus vidit, nec auris audivit, &c. quae hominibus enarrare non licet secundum Apostol. 1. *Corinth.* 2. Sed erat aliquis sensibile eis praesens in imaginatione, quia ut communiter omnino Prophetae erant multum imaginarii. Patet per Aug. 12. *super Gen.* (a) erant ergo multum distracti, quando occupabant se in exterioribus sensibus; quare, &c.

DISTINCTIO XVII.

Circa istam distinctionem in qua Magister agit de missione invisibili Spiritus sancti, quaeruntur sex. Primo quaero.

QUAESTIO PRIMA.

Utrum necesse sit ponere charitatem creatam formaliter inhaerentem naturae beatificabili?

Quod non Aug. de *Trinitate* cap. 7. qui diligit proximum, consequens est, ut ipsam praecipue dilectionem diligat: dilectio autem est Deus: consequens igitur est, ut diligat Deum.

Quaero quomodo accipit dilectionem in minore: si formaliter, habeo propositum: si effective, tunc erunt quatuor termini, quia maior non est vera, nisi de dilectione formali, quae diligit proximum. Si etiam dicas, quod praeter istam dilectionem, quae est Spiritus sanctus, est alia dilectio formaliter: ergo fallacia consequentis est in argumento, arguendo sic, diligit dilectionem formaliter: ergo hanc, quia antecedens potest verificari pro alia: si ergo argumentum debeat tenere, oportet quod Deus sit formaliter dilectio, quae est formaliter in diligente respectu proximi.

Item de *Trinitate* 15. cap. 18. *Nullum est ipso Dei dono excellentius, supple quod est charitas: sed nullum donum Dei est excellentius Spiritu sancto: ergo Spiritus sanctus est charitas.* Istud argumentum similiter non valeret, nisi esset de charitatis formali, & quod Spiritus sanctus praefecit erit illa.

Si dicatur ad istas auctoritates, quod Spiritus sanctus dicatur charitas causaliter. Obviam in hac *litera* Magister ad lucens Augustinum, quod ipse intelligit formaliter, dicit enim in 15. de *Trinitate* cap. 17. *Neque enim dicturi sumus, non propterea Deum dictum esse charitatem, quod ipsa charitas sit ulla substantia, quae Dei digna sit nomine: sed quod donum sit Dei, sicut dictum est Deus. Quoniam tu es patientia mea: non utique propterea, dictum est, quia Dei substantia est nostra patientia, sed quod ab ipso nobis est: sicut alibi legitur: quoniam ab ipso est patientia mea; hunc quippe sensum facile refellit scriptura ipsa locutio: tale enim est. Tu es patientia*